Ազգ
Azg
armenian daily
24 ԱՊՐԻԼ 2003 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 78 (2763)

ՀՀ նախագահի ապրիլքսանչորսյան ուղերձը

Սիրելի հայրենակիցներ,

Այսօր՝ Ցեղասպանության զոհերի հիշատակի օրը, ողջ հայությունը եւ մեր ժողովրդի բարեկամները գլուխ են խոնարհում անմեղ զոհերի հիշատակի առջեւ: 20-րդ դարասկզբին Օսմանյան կայսրությունում ծրագրվեց եւ իրականացվեց մի ոճրագործություն, որի զուգահեռը դժվար է գտնել պատմության մեջ: Այն եղավ ծանրագույն ողբերգություն ո՛չ միայն ցեղասպանությունը վերապրողների, այլեւ հայ ժողովրդի բոլոր հատվածների համար: Ընդգրկելով Հայոց ցեղասպանության միջազգային ճանաչման խնդիրը Հայաստանի արտաքին քաղաքականության օրակարգում՝ մենք արտահայտում ենք հայության արդարացի սպասելիքները: Մենք ելնում ենք այն համոզմունքից, որ մարդկության դեմ կատարված հանցագործությունը պետք է ճանաչվի եւ դատապարտվի ողջ մարդկության, այդ թվում եւ՝ Թուրքիայի հասարակության, կողմից:

Միջազգային հանրության հստակ եւ ամբողջական գնահատականը կարեւոր է ոչ միայն պատմական արդարությունը վերականգնելու առումով: Միջազգային ասպարեզում Հայաստանի գործադրած ջանքերը պայմանավորված են բոլոր հարեւանների հետ բնականոն հարաբերություններ ունենալու մեր անկեղծ ձգտմամբ: Հայաստանի, Արցախի եւ սփյուռքի սիրելի հայրենակիցներ, Պետությունը արտահայտիչն է իր ժողովրդի ակնկալիքների եւ նպատակների: Մենք շարունակելու ենք աշխատել նշված ուղղություններով՝ ապավինելով ազգային միասնության անխորտակ ուժին: Ոգեկոչելով նահատակների հիշատակը՝ մենք վերահաստատում ենք մեր վճռականությունը՝ կերտելու անվտանգ, բարեկեցիկ ու խաղաղասեր հասարակություն, որտեղ բարձրագույն արժեքը մարդն է:

ԱՊՐԻԼԻ 24

Նոր հարաբերություններ՝ Ցեղասպանության ճանաչման միջոցով

ԱՐԱ ԱԲՐԱՀԱՄՅԱՆ
Ռուսաստանի Հայերի միության նախագահ

Ի՞նչ ենք մենք նշում այսօր

24 ապրիլի՝ 1915-23 թթ. թուրքական կառավարության կատարած Ցեղասպանության զոհերի հիշատակի օր: Թուրքական իշխանության ներքո գտնվող Արեւմտյան Հայաստանի ողջ հայ բնակչությունը, որը հազարավոր տարիներ բնակվում էր այնտեղ, անխնա ոչնչացվեց:

Ոճրագործությունն ուներ քաղաքական նպատակ՝ հայ էթնիկական խմբի վերացում, որը խոչընդոտ էր պանթուրքական ծրագրի իրականացման համար, որի նպատակն էր Կովկասի, Միջին Ասիայի, Հյուսիսային Իրանի թուրքերի միավորումը թուրքական կառավարության ներքո՝ ընդհուպ Սինցզյան: Այս ծրագիրն ուղղված էր նաեւ Ռուսաստանի դեմ:

Սա պատմության մեջ հայտնի առաջին մեծածավալ ցեղասպանությունն էր: Հենց ցեղասպանություն տերմինը միջազգային շրջանակներում գործածվում է ՄԱԿ-ի կոնվենցիայում, որը հունա-լատինական թարգմանությամբ նշանակում է ողջ ժողովրդի սպանություն:

1915 թ. մայիսի 24-ին երեք մեծ տերություններ՝ Ռուսաստանը, Մեծ Բրիտանիան, Ֆրանսիան հանդես եկան դեկլարացիայով, որտեղ թուրքական կառավարության գործունեությունը որակեցին որպես միջազգային իրավունքով դատապարտված հանցագործություն իրականացված ողջ մարդկության դեմ:

Փարիզի խաղաղության կոնֆերանսում միջազգային հանրությունը ցեղասպանության կազմակերպիչներին եւ իրագործողներին համարեց քրեական պատասխանատու, իսկ թուրքական կառավարությանը՝ քաղաքական պատասխանատու, եւ որպես արդարացի փոխհատուցում կոչ արեց Արեւմտյան Հայաստանի ազատագրումն ու Հայաստանի հետ նրա վերամիավորումը՝ ճանաչելով Հայաստանը որպես միջազգային իրավական սուբյեկտ, իսկ տարածքային ստատուսը՝ համաձայն ԱՄՆ նախագահ Վուդրո Վիլսոնի արբիտրաժային որոշման: Դրանից է բխում նաեւ Ազգերի լիգայի կարծիքը, որը դատապարտում է Հայաստանի դեմ Թուրքիայի իրագործած ագրեսիան:

Տես էջ 7

ՊԼԱՏՖՈՐՄ

Անձի բարօրության ապահովումը եւ միջին խավի ձեւավորումը ՀՌԱԿ հիմնական խնդիրներն են

ԱՐԱ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ

Երեկ Թեքեյան կենտրոնում ՀՌԱԿ նախընտրական պլատֆորմը ներկայացրին կուսակցության համամասնական ցուցակը գլխավորողները՝ ՀՌԱԿ ատենապետ Ռուբեն Միրզախանյանը եւ DCA ու TCA ընկերությունների նախագահ Գագիկ Աբրահամյանը: Մինչ այդ «Ազգ» օրաթերթի գլխավոր խմբագիր Հակոբ Ավետիքյանը տեղեկացրեց, որ պլատֆորմը նախընտրական ծրագրի առավել ամփոփ տարբերակն է, որը, ի տարբերություն շատ այլ պլատֆորմների, սարեր չի խոստանում: Դա գլխավոր խմբագիրը պայմանավորեց նրանով, որ Ռամկավար Ազատական կուսակցությունը միշտ եղել է իրատես եւ տեր իր խոսքին: Նա խոստանում է այնքան, որքան կարող է իրականացնել: Նա հայտնեց նաեւ, որ երրորդ բանախոսի՝ Հայոց ցեղասպանության թանգարան-ինստիտուտի տնօրեն Լավրենտի Բարսեղյանի ելույթը տեղի չի ունենա, որովհետեւ վերջինս նույն պահին մասնակցում էր Ֆրիտյոֆ Նանսենի Նորվեգիայից բերված աճյունասափորը Ծիծեռնակաբերդում ամփոփելու արարողությանը:

ՀՌԱԿ ատենապետն իր ելույթը սկսեց ազգային պետականության հարցից, նշելով, որ ազգային բանակի զարգացումն ուղղակի կապված է երկրի տնտեսական վիճակի հետ: Կուսակցությունը գտնում է, որ որոշակի դրական զարգացումների շնորհիվ ապագայում պետք է ունենք պրոֆեսիոնալ բանակ:

Լեռնային Ղարաբաղի հարցում դիրքորոշումը հստակ է՝ ՀՌԱԿ-ն ընդունում է ԼՂՀ ինքնուրույն պետության գոյության փաստը: Սա համոզմամբ է, որը պետք է հաշվի առնվի բանակցությունների ընթացքում:

Տես էջ 2

Կոմիտասի արձան Փարիզի կենտրոնում

Հայոց մեծ եղեռնի տարելիցն այսօր Ֆրանսիայի մայրաքաղաքում նշվում է Կոմիտասի արձանի բացումով:

«Կոմպոզիտոր, երգահան Կոմիտասի եւ 1915-ին Օսմանյան կայսրությունում իրականացված 20-րդ դարի առաջին ցեղասպանության զոհ 1.500.000 հայերի հիշատակին» մակագրությամբ արձանը տեղադրված է Փարիզի «Կանադա» հրապարակի մի ծառուղում՝ Էյֆելյան աշտարակից 500 մետր հեռու:

Դավիթ Երեւանցի քանդակագործի հեղինակած բրոնզե արձանը կհարեւանի դը Գոլի, Չերչիլի, Կլեմանսոյի արձաններին:

«Մինչեւ այսօր Ֆրանսիայում կային Հայոց ցեղասպանության զոհերի հիշատակը հավերժացնող 34 հուշարձան, խաչքար, հրապարակ: Սա բնական է մարդու իրավունքների առաջին հռչակագրի հայրենիքի, այս առաջինն օրենքի տեքստով ընդունած պետության համար, բայց չի նվազեցնում մեր երախտագիտությունը նրա հանդեպ: Իսկ այս արձանը կդառնա ցեղասպանության ապացույց եւ դատապարտող արդեն հենց Փարիզի կենտրոնում», գրում է Ֆրանսիայում լույս տեսնող «Աշխարհ» պարբերականն արձանին նվիրված իր խմբագրականում: «Եվ սա «ի ողբերգություն» Ֆրանսիայում Թուրքիայի դեսպանատան», ավելացնում է թերթը:

«Աշխարհը» գրում է նաեւ, թե արձանի բացումը դեռ չկայացած՝ չեն ուշացել թուրքական մամուլի արձագանքները: «Մասնավորապես, թուրքական «Հյուրիեթ» օրաթերթը ծաղրական մի խմբագրական է նվիրել այս խնդրին՝ առաջին էջում տեղադրելով նաեւ արձանի մեծ լուսանկարը»:

ԼԻԼԻԹ ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ

Այս մասին կարդալ նաեւ էջ 5

ԱՄՆ-ը նախազգուշացնում է Իրանին

Սպիտակ տան խոսնակ Արի Ֆլեյշերը երեկ նախազգուշացրեց Իրանին չմիջամտելու հարեւան Իրաքի գործերին եւ չհրահրելու տեղի շիա մեծամասնության կրոնական զգացումները: Արի Ֆլեյշերի ասելով, Իրանը գործակալներ է ուղարկում Իրաքի հարավային շրջաններ՝ «ապակայունացնելու իրավիճակը»: Նա հայտնեց, որ ամերիկյան կառավարությունն իր նախազգուշացումն իրանյան կողմին փոխանցել է անձնական խողովակով եւ հույս ունի, որ իրանցիք, ինչպես սիրիացիք, «պատգամը ստացած կլինեն»:

Հիշեցնենք, որ Իրանում շիա մահմեդականների գլխավոր սրբավայր Քերբալայում հավաքված շուրջ 1 մլն ուխտավորները երեկ կրոնական ծեսերի բարձրագույն ոգեւորության աստիճանի հասան արյունոտելով իրենց մարմինն՝ ի նշան զղջումի: Տեղ-տեղ այդ ոգեւորությունը հակաամերիկյան արտահայտություններ ստացավ: Շնորհակալություն հայտնելով հանդերձ, որ ամերիկացիների շնորհիվ այժմ իրենք կարող ենք իրենց կրոնական զգացումներն ազատորեն արտահայտել, նրանք բացորոշ ասում էին՝ իսկ այժմ ձեր հեռանալու ժամանակն է:

«Հայոց ցեղասպանության համար պատասխանատու են միջազգային ուժերը եւ հատկապես Գերմանիան»

Ասում է «Միություն ընդդեմ ցեղասպանության» կազմակերպության նախագահ Ալի Էրթեմը

Գերմանիայում գործող «Միություն ընդդեմ ցեղասպանության» կազմակերպությունը հայտնի է Հայաստանում: Մեր հասարակության լայն շրջանակները ճանաչում են նաեւ կազմակերպության նախագահ Ալի Էրթեմին: Օրերս նա Մեծ եղեռնի զոհերի հիշատակին հարգանքի տուրք մատուցելու համար կրկին Երեւանում էր:

– Սա Հայաստան կատարած ձեր երրորդ այցն է: Նախ ուզում եմ ձեզ շնորհավորել Ֆրիտյոֆ Նանսենի միջազգային հիմնադրամի ոսկե մեդալով պարգեւատրվելու առթիվ: Դուք այդ մրցանակին արժանացաք Հայոց ցեղասպանության միջազգային ճանաչմանն ուղղված գործունեության համար: Ձեր կազմակերպությունն ինչպիսի՞ աշխատանքներ է կատարում:

– Հիմնականում աշխատում ենք Հայոց ցեղասպանությունը պահել հասարակական կարծիքի ուշադրության կենտրոնում: Մեր աշխատանքներից կարելի է առանձնացնել ցեղասպանության մասին վավերագրական լուսանկարների ցուցահանդեսի կազմակերպումը, որն անցյալ տարի տեղի ունեցավ Ֆրանկֆուրտում: Ցուցահանդեսի կազմակերպմանը մեր միության կողքին ակտիվորեն մասնակցեց «Մարդու իրավունքների գերմանա-թուրքական միությունը»՝ TUDAY-ը, որի համար մեծապես պարտական ենք Դողան Աքհանլըին եւ Ելդային:

Տես էջ 4

Վերջապես կազմվեց պաղեստինյան կառավարությունը

Երեկ Մ. Նահանգների եւ Մեծ Բրիտանիայի կողմից դրված ժամկետի լրանալուց մի քանի ժամ առաջ Ռամալլայում կազմվեց Պաղեստինի կառավարությունը վարչապետ Մահմուդ Աբբասի գլխավորությամբ: Վերջինս, որ ավելի ծանոթ է իր հեղափոխական մականունով՝ Աբու Մազեն, վերջին օրերին խոր տարակարծության մեջ էր գտնվում պաղեստինցիների առաջնորդ Յասեր Արաֆաթի հետ ներքին անվտանգության նախարարի նշանակման հարցով, ի վերջո կարողացավ պարտադրել իր կամքը՝ այդ պաշտոնում նշանակել տալով Մոհամադ Դահլանին: Դրանում իր միջամտությամբ նրան օգնեց Եգիպտոսը, մինչ Մեծ Բրիտանիայի վարչապետ Թոնի Բլերն անձամբ էր զանգահարել Արաֆաթին եւ համոզել նոր կառավարության կազմը հաստատելու:

ԱՀԿ-ը հորդորում է Տորոնտո եւ Պեկին չգնալ

Համաշխարհային առողջապահական կազմակերպությունը երեկ կոչ ուղղեց բոլորին առնվազն 2 շաբաթ ժամկետով խուսափել Կանադայի Տորոնտո, Չինաստանի մայրաքաղաք Պեկին եւ Շանսիի նահանգ այցելելուց, որը վերջին շաբաթների ընթացքում թոքաբորբային գրիպից, որը վերահսկվում է, ինչպես նաեւ Հոնկոնգում, Սինգապուրում եւ 17 այլ երկրներում խլել է արդեն 128 կյանք, վարակել 4200 մարդու: Ամենամտահոգիչը Չինաստանում տիրող վիճակն է: Այսօրվանից սկսյալ այստեղ դպրոցները փակվելու են, անորոշ ժամանակով հետաձգված են տարեվերջի քննությունները: Հիշեցնենք, որ հիվանդության տարածումն արդեն իսկ խուճապային վնասներ է պատճառել ոչ միայն հիշյալ երկրների, այլեւ միջազգային օդանավորդությանը, տուրիզմին եւ առեւտրին:

ԵՐԱԽՏԻՔ

Ֆրիտյոֆ Նանսենի վերադարձն Արարատ

Նրա գերեզմանի հողը խառնվեց հայոց հողին...

«Ֆրիտյոֆ Նանսենի մասին հայերը խոսում են օսմանյան Թուրքիայի իրագործած 1915 թվականի Հայոց ցեղասպանությունից ի վեր եւ կշարունակեն խոսել այնքան ժամանակ, քանի դեռ ապրում է հայ ժողովուրդը», ասաց Ցեղասպանության թանգարան-ինստիտուտի տնօրեն Լավրենտի Բարսեղյանը՝ անվանի նորվեգացու գերեզմանից բերված հողի ամփոփման արարողության ժամանակ, որ տեղի ունեցավ երեկ: Հայկական դուդուկի մեղեդիների ուղեկցությամբ թանգարան-ինստիտուտի սրահ բերվեց

մեծ մարդասերի եւ հայանվիրյալի գերեզմանից բերված աճյունասափորը, որն իբրեւ սուրբ մասունք Նորվեգիայից Հայաստան է հասցրել «Ճանապարհները հայերի համար» միջազգային կոմիտեի նախագահ Պիեռ Քույունջյանը: Վերջինիս ջանքերով Մեծ եղեռնի հուշահամալիրի հուշապատի մեջ ամփոփվել են Հայոց ցեղասպանության տարիներին հայ ժողովրդին փրկության ձեռք մեկնած Արմին Վեգների, Հենրի Մորգենթաուի, Անատոլ Ֆրանսի եւ նշանավոր այլ գործիչների աճյունասափորները:

Նորվեգիայի Թագավորությունում Հայաստանի Հանրապետության դեսպան Վլադիմիր Կարմիրշալյանն ակնածանքի ջերմ խոսքեր ասաց Նանսենի մարդկային բարձր նկարագրի մասին, նրան անվանելով փոքր ազգերի իրավունքների պաշտպան, մեծ անձնավորություն, որի ընկալմամբ մեր ժողովուրդը մարդկային մի մեծ սիրտ էր՝ կարոտ սիրո ու նվիրումի:

Ցեղասպանություն ապրած հայ ժողովուրդը երբեք չի մոռանա թե՛ իր հանդեպ իրականացված ոճիրը, թե՛ Հայ դատի արդար պաշտպաններին:

Նանսենի անվամբ փողոց կա Երեւանում, կա նաեւ դպրոց, որտեղ սովորող սաները գթասրտության ամենօրյա դասեր են առնում նրանից: Դպրոցի տնօրեն Մանիկ Հայրապետյանը Նանսենյան շնչով տոգորված իր ելույթում նշեց, որ մեծանուն նորվեգացին առանձնահատուկ սեր է տածել հայ ժողովրդի հանդեպ՝ գնահատելով համաշխարհային քաղաքակրթության մեջ նրա ունեցած տեղն ու դերը, նրա ստեղծած մշակութային բարձր արժեքները: Նա մեջբերեց Նանսենի զավակի խոսքերը. «Հայրս մահացավ Հայաստան բառը շուրթերին»:

Նանսենը հավատացել է եղեռն ապրած մեր ժողովրդի վերապրելու կարողությանը, ազատ ու անկախ ապրելու նրա հաստատակամությանը:

Մասնակիցները շարժվեցին դեպի Մեծ եղեռնի հուշահամալիրում կառուցված հուշապատը, որտեղ հոգեհանգստյան արարողությունից հետո ամփոփվեց Նանսենի աճյունասափորը եւ տեղադրվեց հուշասալիկը:

Նանսենը ընդմիշտ վերադարձավ Հայաստան...

ՌՈՒԶԱՆ ՊՈՂՈՍՅԱՆ

«Մեր նպատակն ինքնավարությունը չէ»

Ջավախահայերի «Վիրքը» պատրաստվում է երրորդ համագումարին եւ հուսով է, որ իշխանությունները կգրանցեն կուսակցությանը

Առաջիկա օրերին տեղի կունենա ջավախահայերի «Վիրք» կուսակցության երրորդ համագումարը: Կազմակերպության ղեկավար Դավիթ Ռստակյանն **«Ազգի»** հետ զրույցում նշեց, որ համագումարի քննարկման առաջնային խնդիրը դառնալու է Վրաստանի արդարադատության նախարարությունում կուսակցության գրանցվելու հնարավորությունը:

«Մեր կուսակցության կանոնադրության մեջ չկա կետ, ըստ որի «Վիրքը» տարածաշրջանային կազմակերպություն է: Համագումարից հետո մենք կրկին կդիմենք արդարադատության նախարարություն, եթե հրաժարվեն գրանցել, ապա կփոխենք մեր մարտավարությունը: Հուսով ենք, որ կգրանցեն, այլապես կդիմենք միջազգային ատյաններին», ասաց Ռստակյանը:

Արդարադատության նախարարությունն անցյալ տարի մերժել է գրանցել «Վիրքին»՝ պատճառաբանելով, թե օրենքը թույլ չի տալիս տարածաշրջանային կուսակցությունների գրանցումը:

«Կան կուսակցություններ, որոնց գործունեությունը սահմանափակվում է Թբիլիսիով: Անկախ ազգությունից, բնակության վայրից, թույլատրվում է «Վիրքի» անդամ դառնալ: Մեր կուսակցությունն ունի 7.358 անդամ: Մենք չենք կարող հրապարակել կուսակցականների անունները, որպեսզի նրանք չդառնան վրացական հատուկ ծառայությունների թիրախ», ասաց Ռստակյանը:

Նոյեմբերի 2-ին Վրաստանում կկայանան խորհրդարանական ընտրություններ, որոնցում կարեւորվում են վիրահայերի ձայները: Բազմազգ Վրաստանում թվաքանակով երկրորդ ազգությունը հայերն են, մոտավորապես երկրի բնակչության 10 տոկոսը:

«Վիրքի» հետ բանակցում են Վրաստանի առաջատար տարբեր կուսակցություններ, ընդ որում՝ իրենք են Ջավախք գալիս: Մեր կուսակցության գրանցման հարցի լուծումից հետո կհստակեցվի, թե խորհրդարանական ընտրություններում ինչ ձեւով է արտահայտվելու «Վիրքի» մասնակցությունը», ասաց Ռստակյանը:

Վերջին մի քանի ընտրություններում վիրահայերն աջակցել են գործող իշխանություններին՝ ի դեմս Էդուարդ Շեւարդնաձեի:

Թբիլիսիում ՀՀ դեսպանությունից տեղեկացանք, որ մոտ ապագայում Վրաստան է այցելելու նախագահ Ռոբերտ Քոչարյանը: Ըստ երկու հարեւան պետությունների ղեկավարների պայմանավորվածության, նրանք ամեն տարի այցելում են միմյանց:

Վրաստանում տեղի ունեցող ընտրությունների նախօրեին սովորաբար Ադրբեջանի եւ Հայաստանի նախագահները համապատասխանաբար Վրաստանում բնակվող ադրբեջանցիներին եւ հայերին հորդորում են քվեարկել գործող իշխանությունների օգտին:

«Խորհրդարանական եւ նախագահական նախորդ ընտրություններում մենք քվեարկեցինք Շեւարդնաձեի ու նրա գլխավորած կուսակցության օգտին: Եթե Հայաստանի նախագահը վիրահայերին կոչ է անում քվեարկել Շեւարդնաձեի օգտին, ապա կարող է նաեւ Վրաստանի նախագահին հարց տալ՝ ինչո՞ւ «Վիրք» կուսակցությանը չեն գրանցում: Մեր կարծիքով՝ «Վիրքին» չգրանցելը պետական արգելք է: Մեզ չեն գրանցում, քանի որ գործող իշխանությունները ընտրություններում ձայներ են հավաքում ազգային փոքրամասնություններով բնակեցված տարածքներից», ասաց Ռստակյանը:

Արդարադատության նախարարությունում մեր գրանցվելու նպատակը Ջավախքի համար ինքնավարություն ստանալը չէ, ասաց «Վիրքի» ղեկավարը, «գրանցված թե չգրանցված, մենք կարող ենք նման խնդիր դնել»:

«Մեր նպատակն ինքնավարությունը չէ, այլ այս հողի վրա արժանավայել կյանքը, ստատուս քվոն, մեր ազգային դեմքը, մշակույթը պահպանելը: Կա՛ Ջավախքի խնդիր, այլապես այդ մասին այդքան չէին գրի», ասաց Դավիթ Ռստակյանը:

ԹԱԹՈՒԼ ՀԱԿՈԲՅԱՆ

Թբիլիսի

Ո՞վ պիտի ուղղի այս անգրագիտությունը

Վերջերս ՀՀ կապի ու տրանսպորտի նախարարությունն ու «Նամականիշ» ընկերությունը լույս են ընծայել հայազգի խորհրդային նշանավոր պետական գործիչ, արդյունաբերության անվանի ղեկավար ու կազմակերպիչ Հովհաննես Թեւոսյանին նվիրված նամականիշ: Գեղագիտական առումով լավ գործ է, անվիճելի է, սակայն չգիտես որ «գիտունիկի» ձեռքով մեծանուն պետական գործիչը, հայ ժողովրդի մեծանուն զավակն անվանված է... մետաղագործ-ճարտարագետ:

Նման նվեր դժվար թե ակնկալեին մեր դրացի «բարեկամները», որոնք բոլոր մակարդակներով պնդում են, որ Լեռնային Ղարաբաղի հայությունը (Հովհ. Թեւոսյանն արցախցի է, ծնվել է Շուշիում) աշխարհին ոչ մի տաղանդ չի տվել, կարելի է պատկերացնել, ինչ կաներ ցանկացած ժողովուրդ, որն ունենար մի զավակ, որը լիներ ողջ ԽՍՀՄ-ի սեւ մետալուրգիայի նախարար, Նախարարների խորհրդի նախագահի տեղակալ, իսկ կյանքի վերջում՝ դեսպան Ճապոնիայում: Եթե նման պաշտոններ վարած անձը լոկ մետաղագործ-ճարտարագետ է, ուրեմն «Նամականիշում» առնվազն անգրագետ են:

Հարկատու հասարակությունն իրավունք ունի փոստային վճարման պետական միջոցներ թողարկողից պահանջել գոնե պատմական ճշմարտության հարգում, եւ ոչ ոք եւ ոչ մի պատրվակով իրավունք չունի խեղաթյուրել մեր ժողովրդի արժանավոր զավակների կենսագրությունը:

Հարց է ծագում. ո՞վ եւ ինչպե՞ս է ուղղելու հազարավոր, տասնյակ հազարավոր տպաքանակով լույս տեսած նամականիշի վրա թույլ տված կոպիտ սխալը:

ԿԱՐԱՊԵՏ ՍԱՀԱԿՅԱՆ

Ֆիլատելիստ, թոշակառու

Անձի բարօրության ապահովումը եւ միջին խավի ձեւավորումը ՀՌԱԿ հիմնական խնդիրներն են

Սկիզբը՝ էջ 1

Հայ դատը, ըստ Ռուբեն Միրզախանյանի, մշտապես եղել է 118-ամյա կուսակցության ծրագրային կետերից մեկը: Այսուհետեւ եւս շարունակվելու է լոբբիստական աշխատանքը Հայոց ցեղասպանության միջազգային ճանաչման համար:

Կուսակցության լուրջ մտահոգությունն է առաջացնում ներքաղաքական դաշտում առկա բեւեռացումը: Ռուբեն Միրզախանյանն այստեղ անհրաժեշտ է համարում երկու կողմից՝ իշխանության եւ ընդդիմադիր ուժերի միմյանց ուղղված շարժումը: Նա ընդգծեց, որ այսօր ընդդիմադիր կեցվածք ունի մեր ժողովրդի որոշակի մասը, որն ամենեւին էլ մի խումբ մարդիկ չեն: Դրա հետ մեկտեղ չի կարելի անձնական, խմբային եւ կուսակցական շահերի համար օգտագործել ժողովրդի այդ հատվածին:

ՀՌԱԿ-ի կարեւորագույն խնդիրներից համարվեց Հայաստանում միջին խավի ձեւավորումը: «Մեզ մոտ միջին խավը ոչ թե ավելանում է, այլ պակասում», նշեց կուսակցության ատենապետը, ավելացնելով, որ դա շուկայական հարաբերությունների հետեւանք չէ, այլ ավելի շուտ՝ հակառակը: Միջին խավի կայացմանը նպաստելու համար անհրաժեշտ են որոշակի ներդրումներ տնտեսության մեջ եւ օրենսդրական խթաններ:

Կրթության ոլորտի խնդիրներից ելույթ ունեցողն առանձնացրեց պատմական զարգացումների եւ մասնավորապես Հայոց ցեղասպանության խնդրին ավելի մեծ ուշադրություն դարձնելը: Հաջորդ կարեւոր խնդիրը դպրոցների կոմպյուտերացումն է: ՀՌԱԿ ատենապետը վստահություն հայտնեց, որ այս, ինչպես եւ նախընտրական ծրագրի մյուս կետերը կուսակցությունն իր այստեղի եւ սփյուռքի կառույցներով, Ռուսաստանի հայերի միության հետ ի վիճակի է կատարել:

Կուսակցության նախընտրական պլատֆորմի տնտեսական քաղաքականության բաժինը ներկայացրեց Գագիկ Աբրահամյանը: Հիմնականը, որ այստեղ շեշտվում է, տնտեսական բարեփոխումներն ու զարգացման ծրագրերն անձին ծառայեցնելն են: Այսինքն՝ ծրագրի հիմնական նպատակն անձի բարօրության ապահովումն է:

Պետության դերը տնտեսության ոլորտում պետք է լինի սեփականության իրավունքի պաշտպանությունը, ազատ ու հավասար մրցակցության ապահովումը, ձեռնարկատիրական ու ներդրումային բարենպաստ մթնոլորտի ստեղծումը: Գագիկ Աբրահամյանը նշեց, որ ներքին շուկայում այսօր հավասար մրցակցություն չկա: Առկա գումարները գլխավորապես պտտվում են խիստ որոշակի անձանց շրջանակներում:

Բանկային համակարգի մասին կարծիք հայտնելով, գործարարն իր անհամաձայնությունը հայտնեց այն տեսակետին, թե բանկային համակարգը կայացած է: Բանկային համակարգը կայացած կլինի այն ժամանակ, երբ կվարկավորի տնտեսությունը: Մինչդեռ բանկային տոկոսադրույքներն այդ հնարավորությունը չեն տալիս: Ճիշտ է, նշվեց, որ այստեղ կա մեկ այլ խնդիր՝ բանկը չի վստահում տնտեսվարող սուբյեկտին, որի միակ նպատակն արագ հարստանալն է:

Կուսակցությունը կարեւորում է աշխատատեղերի ստեղծման անհրաժեշտությունը, բայց դա ոչ թե գործատուի, այլ կառավարության խնդիրն է: Շատ հաճախ գործատուի ստեղծած աշխատատեղերը բացվում եւ հաջորդ օրը փակվում են: Պետության խնդիրը պետք է լինի որքան հնարավոր է շատ ձեռներեցների ներգրավումը տնտեսության տարբեր ոլորտներում: Այս կերպ կլուծվի ոչ միայն բնակչության իրական զբաղվածության, այլեւ այսպես կոչված օլիգարխների անփոխարինելիության բարդույթից ազատվելու խնդիրը:

Վերստին շեշտելով միջին խավի ձեւավորման անհրաժեշտությունը, Գագիկ Աբրահամյանը դա համարեց պետության ներքին կայունության, ռիսկից զերծ լինելու եւ օրինաչափ զարգացման գրավականը:

«ԱԶԳ» ՕՐԱԹԵՐԹ
Հրատարակութեան ԺԲ տարի
Հիմնադիր եւ հրատարակիչ
«ԱԶԳ ՕՐԱԹԵՐԹ» ՍՊԸ
Երեւան 375010, Հանրապետութեան 47
Ֆաքս: 374-1-562863
e-mail: azg2@arminco.com
www.azg.am
Գլխաւոր խմբագիր
ՅԱԿՈԲ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ /հեռ. 521635
Խմբագիր
ՊԱՐՈՅՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆ /հեռ. 529221
Տնօրէն
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ /հեռ. 529353
Համակարգ. ծառայութիւն /հեռ. 582483
Շուրջօրյա լրահավաք ծառայություն /հեռ. 529353
Apple Macintosh
համակարգչային շարուածք
«Ազգ» թերթի

Թերթի նիւթերի ամբողջական թէ մասնակի արտատպումները տպագիր մամուլի միջոցով կամ ռադիոհեռուստատեսութեամբ, առանց խմբագրութեան գրաւոր համաձայնութեան, խստիւ արգելւում են, համաձայն ՀՀ հեղինակային իրաւունքի մասին օրէնքի:
Նիւթերը չեն գրախօսւում ու չեն վերադարձւում

«AZG» DAILY NEWSPAPER
Editor-in-chief
H. AVEDIKIAN /phone: 521635
47 Hanrapetoutian st.,
Yerevan, Armenia, 375010

ԱԶԳ

Ընթացիկ

Հայկական հյուրա«խաղեր» Մոսկվայում

Մեծ եղեռնի տարելիցի նախօրեին Մոսկվայում հարուստ էր իրադարձություններով: Երեկ առավոտյան կրթության նախարարությունում ՌԴ եւ ՀՀ նախարարներ Ֆիլիպովը եւ Մկրտչյանը միջկառավարական համաձայնագիր ստորագրեցին ռուս-հայկական համալսարանի գործունեությանն առնչվող 1997 թ. ՌԴ եւ ՀՀ կառավարությունների համաձայնագրում լրացումներ կատարելու վերաբերյալ: Մանրամասնություններին չանդրադառնալով նշեմ, որ լրացված համաձայնագիրն ընդլայնում է համալսարանի ինչպես նյութատեխնիկական բազան, այնպես էլ գիտակրթական հնարավորությունները:

Ստորագրման բուն արարողությունից առաջ ռեկտոր Արմեն Դարբինյանի հետ զրուցելիս ռուս նախարարն ընդգծեց, որ Մոսկվայի համար սլավոնական համալսարանին եւ Ռուսաստանից դուրս գտնվող համանման հաստատություններին օժանդակելու հարցը վերջերս դառնում է առաջնային: Ի դեպ, Ռուսաստանը մտադիր է մոտ ժամանակներս բացել նույնատիպ ռուս-մոլդովական համալսարան:

Նույն օրը Լեւոն Մկրտչյանը մեկնեց Մոսկվայից՝ իրեն զրկելով հայկական արվեստասերների եւ Մոսկվայի բարձրաշխարհիկ հասարակության հետ անանց դասական արվեստին հաղորդակցվելու հաճույքից: Կոնսերվատորիայի մեծ դահլիճում տեղի ունեցավ Արամ Խաչատրյանի 100-ամյակին նվիրված համերգ, որին ներկա էր Ռուսաստանում ՀՀ դեսպան Արմեն Սմբատյանը: Պավել Կոգանի ղեկավարած սիմֆոնիկ նվագախմբի կատարմամբ (մենակատարն էր հայտնի դաշնակահար Նիկոլայ Պետրովը) հնչեցին 2-րդ սիմֆոնիան, Դաշնամուրի ու նվագախմբի կոնցերտը եւ սյուիտ «Գայանե» բալետից:

Իսկ այսօր կառավարությունների ղեկավարների գագաթաժողովին մասնակցելու համար Մոսկվա է ժամանում ՀՀ վարչապետ Անդրանիկ Մարգարյանը: Ըստ երեւույթին չարժե հուսալ, թե այդ նիստում մեր վարչապետի պաշտոնակիցները մեկ րոպե լռությամբ կհարգեն 1915 թ. զոհերի հիշատակը: Բայց ինքը՝ Մարգարյանը, ցանկության դեպքում կարող է մասնակցել Ցեղասպանության տարելիցի առթիվ ՌԴ մայրաքաղաքում անցկացվող միջոցառումներին՝ Թուրքիայի դեսպանատան մոտ կայանալիք հանրահավաքին եւ ԻՏԱՌ-ՏԱՍՍ-ի կենտրոնում Ռուսաստանի հայերի միության նախաձեռնած հիշատակի երեկոյին: Բայց եթե վարչապետը որոշեր ծաղկեպսակ դնել, ապա կբախվեր խնդրի, որն արդեն բավական ձանձրացրել է տեղացի հայերին: Մոսկվայի հայկական եկեղեցու հարցը լուծված չլինելու պատճառով մոսկվացի հայերի մի մասը Եզրաս եպիսկոպոսի գլխավորությամբ ստիպված կլինի զոհերի հիշատակը հարգել ոչ թե հայկական եկեղեցու մոտ, որը հրաժարվում է թողնել Տիրան (Ղազարոս) Կյուրեղյանը, այլ մի քանի տարի առաջ Քրիստոս Փրկչի տաճարի բակում կանգնեցված հուշախաչքարի մոտ:

Ի դեպ, երեկ Մոսկվայից Երեւան վերադարձավ երկրի առաջին տիկինը: Հարկ է նշել, որ վերջերս Մոսկվան այցելության սիրված վայր է դարձել հայ քաղաքական գործիչների եւ նրանց կանանց համար: Օրերս այստեղ էր Ստեփան Դեմիրճյանը կնոջ հետ. ըստ երեւույթին, որոշել էին հանգստանալ նախագահական լարված մրցավազքից հետո:

Իսկ թե ինչու էին այստեղ եկել ՀՀ խորհրդարանի նախագահն ու իր կինը, այդպես էլ մնաց առեղծված: Բուն այցը պաշտոնական էր՝ դրան վայել բոլոր ատրիբուտներով (դիմավորում-ճանապարհում, ռեստորաններ, բանակցություններ, այցելություններ թանգարաններ ու պալատներ): Բայց չգիտեմ, թե ինչքանով էր անհրաժեշտ, որ ՀՀ խորհրդարանի գրեթե պաշտոնաթող ղեկավարը պետական միջոցները վատներ ըստ էության անբովանդակ այդ այցի վրա: Ի դեպ, Մոսկվայում հայ քաղաքական գործիչների «զբոսանքների» թեման արդեն ուրիշ, առանձին հոդվածի առարկա է:

ԼՈՒՍԻԿ ՂՈՒԿԱՍՅԱՆ
Մոսկվա

Փախստականներին վտարում են ժամանակավոր բնակարաններից

Խնդիրը քննարկվեց ՄԱԿ-ի երեւանյան գրասենյակում

Մարդը մոլորված էր, աչքերի մեջ ծայր հուսալքություն կար: **«Ազգի»** խմբագրություն էր դիմել՝ հերթական փրփուրից կառչելու: Ոչ ՄԱԿ-ի փախստականների գծով գերագույն հանձնակատարի հայաստանյան գրասենյակը (ՓԳՀ), ոչ կառավարության առընթեր միգրացիայի եւ փախստականների վարչությունը, ոչ հասարակական կազմակերպությունները որեւէ կերպ չէին օգնել նրան: Սեփականաշնորհված կառույցի նոր տերը պահանջել էր ազատել բնակտարածքը: Այս առիթով օրենսդրական սահմանափակումները խճողված են ու մշուշապատ եւ մեծ ցանկության դեպքում անգամ քիչ բան կարելի է անել այդ մարդկանց համար: Այնուամենայնիվ, վերջին շրջանում փախստականների հարցերով զբաղվող տեղական եւ միջազգային կազմակերպություններին փախստականներն ավելի ու ավելի հաճախ են դիմում այս նույն խնդրով:

Դատարաններում խնդիրը որպես կանոն քննարկվում է այլ հարթությունում՝ վտարե՞լ, թե՞ ոչ փախստականին: Գլխի վերեւ տանիք ունենալու մարդու ամենաբնական, տարրական իրավունքը անբացատրելի սառնասրտությամբ մոռացվում է: Հենց այս պահին դատական ատյաններում մի քանի այդպիսի հայցեր են քննարկվում: «Ծիծեռնակ» երիտասարդական կենտրոնի սեփականատերը 12 փախստական ընտանիքի առաջարկում է նոր կացարան փնտրել, Ամառանոցային 23 հասցեում բնակվող բռնագաղթածներին ահաբեկելով՝ ստիպում են ազատել զբաղեցրած բնակտարածքը: «Ակունք» բանկին պատկանող շենքում ապրող փախստականների խնդիրը նույնպես քննարկվում է դատարանում: Մասնավորեցված «Սեբաստիա» հյուրանոցի տերը տարիներ այստեղ բնակվող 19 փախստականի իբրեւ այլընտրանքային տարբերակ առաջարկել է օդափոխության հնարավորությունից զուրկ, խղճուկ ու անհարմար նկուղային տարածք:

Թերեւս ճիշտ ժամանակին ՄԱԿ-ի փախստականների գծով գերագույն հանձնակատարի երեւանյան գրասենյակի նախաձեռնությամբ խնդրին առնչվող կազմակերպությունների մասնակցությամբ քննարկում էր կազմակերպվել: Ներկայացվեց նաեւ Փախստականների միջազգային միության հեղինակած «Բնակարանի իրավունքի օրենսդրական եւ դատական նկարագիրը Հայաստանում 1988-2002 թթ.» ուսումնասիրությունը: Այս հետազոտության մեջ առաջին անգամ օրենսդրական դաշտը վերլուծվել է դատական պրակտիկայի հետ համադրությամբ, եւ փախստականների ձեռքին բանալի կարող է ծառայել հատկապես վտարման սպառնալիքի դեպքում: Նույն կերպ նաեւ իբրեւ ուղեցույց դատավորների համար, եթե նրանք ցանկություն ունենան հրաժարվել բացառապես վտարել-չվտարելու սկզբունքով խնդիրը լուծելուց:

Քննարկման մասնակիցներն ընդգծեցին, որ ինչքան էլ անկատար, այնուամենայնիվ, առկա օրենսդրությունը խնդրի լուծման այլ, մարդասիրական ուղի եւս նշում է: Դատարաններում հարցը սովորաբար լուծում են՝ հենվելով քաղօրենսգրքի 274-րդ հոդվածի վրա: Այն սեփականատիրոջը թույլատրում է դիմել նման քայլերի: Դրանք սովորաբար արդարացվում են փախստականների կողմից տվյալ բնակտարածքն ապօրինի զբաղեցնելու պատճառաբանությամբ: Սակայն կառավարության այն որոշումները, որոնց համաձայն ժամանակին փախստականներին տեղավորել են զանազան կացարաններում, երբեւէ չեն նշում ապօրինի որակումը: Իսկ ահա այդ կացարանների սեփականաշնորհումից հետո միանգամից «պարզվում» է, որ տարիներ այդտեղ մարդիկ բնակվել են ապօրինի կարգավիճակով: ՄԱԿ ՓԳՀ իրավական բաժնի ղեկավար Այակի Իտոյի համոզմամբ, պետք է ղեկավարվել քաղօրենսգրքի 225-րդ հոդվածով, որը սեփականատիրոջն արգելում է մարդկանց փողոց շպրտել, եթե շինությունն ուզում է օգտագործել այլ նպատակով: Օրենքով պետք է հաստատագրել նաեւ (իբրեւ կարեւոր լրացում) սեփականատիրոջ պատասխանատվության չափն իրեն պատկանող տարածքում բնակվող մարդկանց հետագա ճակատագրի հանդեպ: Միջազգային իրավական փաստաթղթերի համաձայն, նա պարտավոր է փոխհատուցման գումար կամ այլընտրանքային տարածք տրամադրել փախստականին:

Սակայն այս սահմանումները Հայաստանում կիրառելու տարբերակներն ու ուղիները տարաբնույթ վիճարկումների են ենթարկվում: Պարզ չէ, օրինակ, թե սեփականատերն ինչպես պիտի կատարի փոխհատուցումը, քանի որ բնակարանների շուկայական մարզային գները խիստ տարբերվում են մայրաքաղաքային գներից: Կամ եթե այլընտրանքային տարածք է առաջարկում՝ ժամանակավո՞ր, թե մշտական բնակության համար է լինելու: Այս բոլոր հարցերը պետք է օրենսդրորեն շուտափույթ կարգավորվեն: Խնդիրը հասունացել է, հանրապետությունում հազարավոր փախստականներ ապրում են հանրակացարաններում ու ժամանակավոր բնակտարածքներում, եւ վաղ թե ուշ նրանց գլխին էլ կախվելու է վտարման սպառնալիքը:

ԿԱՐԻՆԵ ԴԱՆԻԵԼՅԱՆ

ՍՏԵՓԱՆԱԿԵՐՏ

Նշանակվեց Հանրային հեռուստառադիոընկերության խորհուրդը

Ապրիլի 23-ին ԼՂՀ խորհրդարանը գումարեց իր հերթական լիագումար նիստը: ԱԺ վեցերորդ նստաշրջանի օրենսդրական գործունեության ծրագրի մեջ ընդգրկվեցին յոթ նոր նախագծեր, որոնք խորհրդարանին էր ներկայացրել ԼՂՀ կառավարությունը: Դրանք պետք է պատգամավորները քննարկեն առաջիկա նիստերի ընթացքում:

Իսկ ապրիլյան նիստում քննարկվեցին նախօրեին ԱԺ նախագահության նիստում հավանության արժանացած հարցերը: Մասնավորապես, պատգամավորներն առաջին ընթերցմամբ ընդունեցին «Բազմաբնակարան շենքերի կառավարման մասին», «Համատիրության մասին», «Շահումով խաղերի եւ խաղատների մասին» օրինագծերը: Դրանք լրացուցիչ ուսումնասիրվելուց ու մշակվելուց հետո վերստին կներկայացվեն խորհրդարանի քննարկմանը: Իսկ ահա «ԼՂՀ վարչատարածքային բաժանման մասին» օրենքում փոփոխություններն ու լրացումները ամբողջացրին նախկինում ընդունված օրենքը:

Երկրորդ ընթերցմամբ վերջնական տեսքի բերվեցին «Առանց ծնողական խնամքի մնացած երեխաների սոցիալական պաշտպանության մասին» եւ «Արհեստակցական միությունների մասին» օրենքները:

Ազգային ժողովը համաձայնություն տվեց ԼՂՀ նախագահ Արկադի Ղուկասյանի միջնորդությանը Հանրային հեռուստառադիոընկերության խորհրդի անդամների նշանակման վերաբերյալ: Ըստ այդ միջնորդության եւ համաձայն օրենքի, խորհրդի հինգ հոգուց բաղկացած կազմը նշանակում է հանրապետության նախագահը՝ խորհրդարանի համաձայնությամբ: Նոր կարգավիճակ ստացած Արցախի պետական հեռուստատեսությունը այսուհետեւ կղեկավարի այդ խորհուրդը, որի երկու անդամները լրագրողներ են, իսկ մյուս երեք անդամները՝ մշակույթի, կրթության եւ կապի ծառայության մասնագետներ:

Օրինագծերի քննարկումից հետո հարցեր տրվեցին կառավարությանը: Շուրջ մեկ ժամ տեւած հարցապնդումների ընթացքում հնչեցին 21 հարցեր, որոնք ներառում էին սոցիալ-տնտեսական եւ այլ ոլորտի խնդիրներ:

Վերջում պատգամավորները հանդես եկան հայտարարություններով:

ԿԻՄ ԳԱԲՐԻԵԼՅԱՆ
Ստեփանակերտ

«Արմենիան» խոստանում է օրինապահ լինել՝ կոչ անելով նաեւ մյուս հեռուստաընկերություններին

Օրեր առաջ «Արմենիա» հեռուստաընկերությունը «Մոսկվա» կինոթատրոնի կողմից մեղադրվեց, ըստ էության, գողության մեջ: Հեռուստաընկերությունն իր եթերով ցուցադրել էր «Նյու Յորքի ավազակախմբերը» ֆիլմը, որի ցուցադրման իրավունքը 6 հազար դոլարով գնել էր «Մոսկվա» կինոթատրոնը: Եվ մինչ կինոթատրոնում կցուցադրվեր, հայտնվել էր «Արմենիայի» եթերում: Ընդ որում, «Մոսկվա» կինոթատրոնը որպես կանոն հայկական հեռուստաընկերություններին տեղեկացնում է 3 ամսվա ընթացքում իր ցուցադրելիք ֆիլմերի մասին եւ խնդրում է նշված ժամանակահատվածում այդ ֆիլմերը չցուցադրել:

«Մոսկվա» կինոթատրոնի տնօրեն

Մարտին Ադոյանի խոսքերով, կինոթատրոնի ղեկավարությունը պատրաստվում էր դիմել դատարան:

Այս կապակցությամբ երեկ ասուլիս էր հրավիրել «Արմենիա» հեռուստաընկերության նախագահ Բագրատ Սարգսյանը: Նա ընդունեց, որ ցուցադրելու իրավունք չունենալով ֆիլմը եթեր տալու դեմ առարկությունը բնական է, սակայն ստացվում է, որ տվյալ դեպքում կիրառվում են երկակի ստանդարտներ:

Ըստ Բագրատ Սարգսյանի, նման կարգի ֆիլմեր ցուցադրում են նաեւ ուրիշ հեռուստաընկերություններ, բայց բողոք, թեեւ հիմնավոր, առաջացնում է ինչ-որ կոնկրետ հեռուստաընկերության կողմից ֆիլմ ցուցադրելը:

Ինչեւէ, Բագրատ Սարգսյանը հավանաբար առիթն օգտագործելով, անդրադարձավ իր նախագահած հեռուստաընկերության ծրագրերին, նոր հաղորդումներին, պայմանագրերին՝ կապված կոնկրետ ցուցադրումների հետ:

«Արմենիայի» նախագահը, վերադառնալով ասուլիսի նպատակին, առաջարկեց բոլոր հեռուստաընկերություններին գործել իրավական դաշտում, չխախտել հեղինակային իրավունքը: Այն, որ մինչեւ հիմա հեղինակային իրավունքը չէր պահպանվում, ըստ պրն Սարգսյանի, պատճառաբանված էր հեռուստաընկերությունների անբավարար ֆինանսներով: Իսկ որ միայն հեղինակային իրավունքով ֆիլմեր ցուցադրելու եւ իրավական դաշտ գալու դեպքում հեռուստաընկերությունների համար կարող են տնտեսական բարդություններ առաջանալ, Բագրատ Սարգսյանի կարծիքով, հնարավոր կլինի լուծել, ընդհանուր առմամբ, ճիշտ մոտեցումներ կիրառելու շնորհիվ:

Պրն Սարգսյանը, նույն հեղինակային իրավունքի առումով, օրինակ բերեց Հայաստանում շոուբիզնեսի ոլորտի թերի զարգացումը: Այս ոլորտում անընդհատ եւ համատարած խախտվում են շոուբիզնեսի ներկայացուցիչների հեղինակային իրավունքները:

«Արմենիա» հեռուստաընկերության նախագահի հավաստմամբ, այսուհետեւ ընկերությունն իր եթերում պահպանելու է հեղինակային իրավունքի պահպանությունը եւ այդպիսի գործելակերպի կոչ է անում նաեւ մյուս հեռուստաընկերություններին:

Ա. Հ.

ԱԶԳ

Ցեղասպանութիւն

Ռոնյա Թերզյանի դերզորյան հուշերը

Շուրջ 50 տարիների ընթացքում իմ պրպտումներով ժողովրդագիտական նյութեր եմ գրի առել ոչ միայն Հայաստանի տարբեր շրջաններից, այլեւ սփյուռքից:

Թեպետ անցյալում հայրենիքում տիրող պայմաններում անհնարին էր գիտական արշավախմբեր գործուղել աշխարհասփյուռ հայության նիստ ու կացը, նրա բառն ու բանը ուսումնասիրելու նպատակով, սակայն իմ կարճատեւ անձնական, գիտաժողովային այցելությունների ընթացքում (Հունաստան, Ֆրանսիա, Թուրքիա, ԱՄՆ), առիթն օգտագործելով, աշխատել եմ բանահյուսական եւ ազգագրական տարբնույթ նյութեր գրի առնել եւ փրկել կորստից:

Այդպես եղավ նաեւ 2001 թ., երբ պրոֆեսոր Ռիչարդ Հովհաննիսյանի կազմակերպած «Հայկական Կոստանդնուպոլիս» միջազգային գիտաժողովին հրավիրված էի զեկուցելու: Օգտվելով պատեհ առիթից՝ փորձեցի ի մոտո ծանոթանալ Լոս Անջելեսի հայահոծ համայնքին, որտեղ կյանքի խառնաշփոթ հորձանուտի մեջ ստեղծագործ հայ ժողովրդի երբեմնի ավանդները նորովի դրսեւորումներով են հանդես գալիս՝ սպասելով իրենց ուսումնասիրողին:

Ես հնարավորություն ունեցա մուտք գործել գեղատեսիլ վայրում հատուկ հայ մեծահասակների համար կառուցված, հարմարավետ ու հանգստավետ «Արարատ տուն»: Այնտեղ հանդիպեցի Հայոց ցեղասպանության ականատես-վկաների եւ նրանց հետնորդների, գրի առա նրանց պատմած հուշերը, որոնք մասն են հայ ժողովրդի պատմական հիշողության:

Ազգի վշտով իմաստնացած այդ բարետես մեծահասակների մեջ իր ազնվատոհմիկ արտաքինով եւ բազմաշնորհ օժտվածությամբ անմոռաց էր տիկին Ռոնյա Թերզյանը (ծնվ. 1920 թ., Հալեպ): 1991 թ., երբ նա դեռ Լիբանանում էր ապրում, հայրենիք այցելելով, Հայաստանի ժողովրդական ստեղծագործության թանգարանում բացել էր իր ձեռագործների ցուցահանդեսը՝ դիտողներին հիացմունք պատճառելով իր կատարողական բացառիկ արվեստով: Թափանցիկ, եթերային կերպասի վրա ոսկյա եւ արծաթյա թելերով կյանք էին առնում հայկական վանքերն ու խաչքարերը, մեսրոպյան գեղազարդ գրերն ու մայրապատկեր Արարատը, որոնց ուղեկցում էին մեր մեծերի հայաշունչ տողերն ու քառյակները: Եվ այդ բոլորն արտահայտված էին կիլիկյան ասեղնագործության հնարքներով: Տիկին Ռոնյան նաեւ գրքի հեղինակ է, քանի որ պատմելու շնորհք ունի: Նա մեզ է հաղորդել իր մանկական հուշերը, որոնք ներկայացնում ենք ընթերցողին:

***

«1928 թ. հորս նշանակեցին Դեր Զոր աշխատանքի, եւ մենք ընտանիքով փոխադրվեցինք այնտեղ:

Դեր Զորում մենք հանդիպեցինք Հայոց ցեղասպանությունից հրաշքով փրկված ականատես-վկաների, որոնցմե շատերն իրենց մայրենի լեզուն մոռցեր էին կամ բռնի հավատափոխ՝ իսլամ էին դարձած, բայց տակավին իրենքզիրենք հայ կզգային եւ հոգիով հայրեն կապրեին: Անոնցմե ամեն մեկը վշտի ծով էր. իր ցավերը պատմելով՝ չէր ավարտեր:

Այդ հայ կիները կպատմեին, թե ինչպես իրենց գաղթական հանած էին, ինչքան տառապած էին ճամփաներուն վրա: Անոնք իրենց հարազատներուն նահատակվիլը տեսած էին, անոթություն, հիվանդություն, կողոպուտ, անպատվություն տեսած էին: Կպատմեին, թե ինչպես Դեր Զոր հասած էին, ճամփաներուն վրա ձգած իրենց անչափահաս քույրերն ու եղբայրները, Դեր Զորեն ալ անդին՝ մինչեւ Շեդդեսէ գացած էին: Կպատմեին ու կուլային. իրենց ճակատագիրը կանիծեին:

Մայրս եւ ես արցունքներով կունկնդրեինք:

Գոհարը գեղեցկուհի մըն էր՝ ադաբազարցի ընտանիքի մը աղջիկ: Տարագրության ճամփուն վրա իր բժիշկ նշանածը չէ բաժնված իրմե, բայց հազիվ քաղաքեն քանի մը ժամ հեռացած՝ անոր իր աչքերուն առջեւ հոշոտած էին:

Խաթունը կոնիացի էր: Ծնողքին տխուր մահը ճակատագրին վերագրելով՝ հաշտված էր անոր հետ, բայց չէր կրնար մոռնալ իր 6 տարեկան եղբայրը, որ ճամփան ձգած էր: Ան, աղի արցունք թափելով, կպատմեր. «Ալ քալելու կարողություն չէր մնացած վրաս: Եղբայրս, անոթութենե ուժասպառ, չէր կրնար քալել: Քանի մը օր շալկեցի զինք, բայց ոտքերս ուռած էին, չէի կրնար ծանրություն կրել: Եղբորս անոթության հեւոցները ականջս կխլացնեին: Քայլերս սկսան դանդաղիլ: Մտրակը իջավ ոտքերուս՝ գետին տապալեցա: Եղբայրս ինկավ կռնակես: Ալ վերցնելու կարողություն չունեի: Ուռած ոտքերես սկսավ արյուն հոսիլ: Ձգեցի զինք ու հեռացա հեծկլտալով»:

Արաքսին թեքերդաղցի էր: Ան կպատմեր. «Մայրս Բուրսայեն Թեքերդաղ հարս եկած էր: Հայրս եղեռնեն տարի մը առաջ մեռած էր: Արամ քեռիս եկավ մեզ Բուրսա տանելու, որպեսզի մյուս քեռիներուս եւ մորաքույրներուս հետ ըլլայինք հոն, ուր պիտի քշեին մեզ: Երեք օր ետք տարագրվեցանք: Քեռիս, մայրս, ես եւ եղբայրս էինք: Մեզ բերին ոտքով Հալեպ, հետո ալ՝ Դեր Զորի ճամփան: Քեռիս կարելի եղածին չափ օգտակար կըլլար մեզի եւ ուրիշներուն. փոքր զավակ ունեցողներուն կօգներ՝ մեկ-երկու պզտիկ շալկելով, ուրիշի մը՝ քաջալերական խոսք մը կըսեր: Մոտեցանք Մեսքենեին: Տեղ չհասած սարսափելի տեսարանի մը հանդիպեցանք: Փոքր քարայրի մը մեջ երիտասարդուհիի մը պատին խաչված էր՝ մորե մերկ, փարթամ մազերը ուսերուն թափված: Սոսկումով կնայեինք, երբ մայրս ըսավ. «Տե՛ս, նոր մեռած է. մարմինը տակավին չէ ուռած»: Մեզմե շաբաթ մը առաջ նույն տեղերեն անցնող կարավանը շատ զոհ տված էր Մեսքենեի մեջ: Մեր խումբն ալ տասը զոհ տվավ: Իմ տասնչորս տարեկան եղբայրս հիվանդացած էր ճամփան՝ դժվար կքալեր. հոն մեռավ: Չորս օր ետքը տարին Ռաքքա: Հոն տասը օր մնացինք վրաններու տակ:

Քեռիս գեղեցիկ դեմքով, շեկ մորուքով երիտասարդ մըն էր, բարձրահասակ եւ թիկնեղ: Բոլորին ուշադրությունը կգրավեր իր գեղեցկությամբ եւ հատկապես իր բարի ու ծառայասեր հոգիով: Գիշեր մը երկու թուրք ոստիկաններ եկան, կեցան մեր վրանին առջեւ: Քեռիս գունատեցավ: Մայրս ու ես սկսանք դողալ: Թուրք ոստիկաններեն մեկը ըսավ. «Դու՛րս ել, գյավու՛ր, քեզ Ահմեդ Չավուշը կուզե»: Քեռիս ընկերացավ անոնց: Քիչ ետք լսեցինք մտրակի ձայնը եւ քեռիիս օգնության կանչերը: Բայց ո՞վ կրնար մոտենալ Ահմեդ Չավուշի վրանին, ո՞վ կրնար համարձակությունը ունենալ գիշերով վրանեն դուրս ելլելու: Գիշերային լռության մեջ կլսեինք մտրակի շաչյունը եւ քեռիիս կանչը՝ «Օգնությո՜ւն, օգնությո՜ւն»: Մայրս ուզեց երթալ, աղաչել դահիճներուն, որ չծեծեն, չսպաննեն քեռիիս: Վրանակիցները արգելք եղան. «Ո՞ւր կերթաս, քո՞ւյրս, քեզ ալ կչարչարեն»: Մայրս կուլար, մազերը կփետտեր, կգալարվեր գետինը: Հետո մարեցավ: Ժամերով լսվեցավ մտրակի հարվածներուն ձայնը: Քեռիիս ձայնը հետզհետե կնվազեր: Ես կուլայի քեռիիս եւ մորս համար: Վրանակիցները ջուր թափեցին մորս երեսին: Ան կբանար աչքերը, «Արամ եղբա՜յրս» կսեր ու ես կը փակեր աչքերը: Քեռիիս ձայնը դադրեցավ մտրակի ձայներուն վրա: Չէի գիտեր՝ ի՞նչ եղած էր: Առավոտյան վախով գետ գացի պզտիկ թիթեղով մը ջուր բերելու: Քեռիիս մերկ մարմինը տեսա աղբանոցին մեջ: Մտրակի հարվածներեն կապտույտցած էր, տեղ-տեղ պատռտված մարմինեն հոսած արյունը սառած էր, բայց ես լույսերուն մեջը տեսա զինք՝ ժպիտը դեմքին: Կարծես մեռած չէր: Չորս օր ետք մայրս ալ մեռավ»:

Հայկանուշին պատմությունն ալ ցնցող էր. «Սեբաստիայեն մորաքրոջս ընտանիքին հետ ելանք աքսոր: Մենք հինգ հոգի էինք՝ երկու քույր, եղբայր, հայր եւ մայր: Ամենամեծ զավակը ես էի՝ 14 տարեկան: Դեր Զորի ճամփուն վրա հայրս մեռավ թիֆյուսեն: Մենք անտեր մնացինք: Կայանե-կայան զոհեր տալով՝ կքաշքշվեինք՝ սպասելով մեր օրհասական վայրկյանին: Գիշեր մը գաղթակայանի մը կիսափուլ ախոռին մեջ էինք: Մենք ու մորաքույրներս պառկած էինք: Հանկարծ լապտերներ բռնած քանի մը հոգի ներս խուժեցին եւ ուշի-ուշով դիտեցին մեր դեմքերը, հետո մորաքրոջս աղջկան՝ Մարալին ձեռքեն բռնեցին ու քաշեցին: Մարալն ու մորաքույրս սկսան ճչալ: Մարալը մորը վզին փաթթվեցավ: Երկուքը միասին կուլային: Մայրը աղաչեց ոստիկաններուն, որ թող տան աղջիկը: Անոնք մորը թեւերուն հարված մը տվին, մորաքրոջս թեւերուն մեջեն քաշեցին աղջիկը, զատեցին եւ հրացանի կոթով ուժեղ հարված մը տվին մորաքույրիս գլխուն. խեղճ կինը փռվավ գետին՝ գլուխը արյունոտված: Մարալին տարին: Խեղճ մորաքույրս իզուր մոռցած էր իր 15 տարեկան Մարալին երեսը, ցնցոտիներ հագցուցած էր անոր, գլխուն՝ սեւ լաչակ կապած, ամբողջ ճամփու ընթացքին կորաքամակ քալել տված էր՝ իբր ծեր կին: Ահավասիկ կտարվեր Մարալը: Մարալը հաջորդ օրը վերադարձավ տրտում եւ տխուր: Փաթթվեցավ մորը վզին ու լացավ. լացավ զինվոր գացած հորը համար, անչափահաս եղբայրներուն եւ քույրերուն համար, որոնք ճամփան անթաղ մնացած էին, լացավ մորը ստացած վերքին եւ իր պատվին համար: Հաջորդ օրը Մարալը գետ գնաց ջուր բերելու պատրվակով ու չվերադարձավ: Մորաքույրս իր վերջին զավակին կորուստին չդիմացավ: Մեկ օր անցած մեր ճամփա ելլալեն, ինկավ անապատին մեջ: Ափ մը հող անգամ չկրցանք վրան նետել: Մեզ խումբով գետեզերքեն դեպի Շեդդեսե կտանեին՝ հեռուեն տեսանք կույտե մը բարձրացող ծուխը, երբ մոտեցանք, երկու փոքրիկ ձեռքեր տեսանք, որոնք դեռ չէին այրված: Անապատին մեջ անտեր մնացած հայ երեխաները հավաքեր՝ կայրեին»:

ՎԵՐԺԻՆԵ ՍՎԱԶԼՅԱՆ,
Բանասիրական գիտությունների դոկտոր,
Հայոց ցեղասպանության թանգարան-ինստիտուտի առաջատար գիտաշխատող

ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑ

«Հայոց ցեղասպանության համար պատասխանատու են միջազգային ուժերը եւ հատկապես Գերմանիան»

Սկիզբը էջ 1

Միաժամանակ փորձում ենք մերկացնել թուրքական պետության ազգայնամոլ քաղաքականությունը՝ հակազդելով նրա հերյուրանքներին: Վերջերս Մալաթիա քաղաքում գործող Ինոնուի անվան համալսարանը հանդես է եկել «Ոչ թուրքական ցուցանակներով խանութներից առեւտուր չանել» կոչով, որտեղ հայերի եւ հույների այսպես կոչված հակաթուրքական ծրագրերի մասին է հիշատակվում: Սա կոտորածի յուրատեսակ կոչ է: Ազգայնամոլությունն ու դրա դրսեւորումները, ցավոք, ձեւավորվում են Թուրքիայի համալսարանական շրջանակներում: Օրինակ, «Համաքաղաքացի, թուրքերեն խոսիր» քարոզարշավը Թուրքիայում սկզբնավորվել էր Ստամբուլի համալսարանի նախաձեռնությամբ: Մինչդեռ համալսարաններն այն հաստատություններն են, որտեղ ձեւավորվում են ուսուցիչներ, գիտնականներ, քաղաքական գործիչներ:

– Դուք Հայաստան ժամանելիս ապրիլի 24-ին անպայման Երեւանում էիք լինում, իսկ այս տարի ավանդույթը խախտեցիք: Ինչո՞վ դա բացատրել:

– Դրա հիմքում ապրիլի 24-ին հենց Գերմանիայում միջոցառում կազմակերպելու ցանկությունն է: Այս տարի մեր կազմակերպությունը որոշել է Ֆրանկֆուրտում «Նախազգուշական հերթապահություն» նախաձեռնել: Միաժամանակ Հոլանդիայի Ասսեն քաղաքում տեղի հայ բարեկամների հետ մեկ այլ միջոցառում ենք կազմակերպում: Դրան մասնակցելու համար Հոլանդիա եմ հրավիրվել: Ինձնից պահանջեցին ելույթ ունենալ՝ մերժել չէի կարող: Սակայն չէի կարող նաեւ Մեծ եղեռնի զոհերի հուշարձանին ծաղկեպսակ դնելու մեր կազմակերպության ավանդույթը խախտել: Այդ է պատճառը, որ ապրիլի 24-ի նախօրյակին եկա Երեւան:

– «Միություն ընդդեմ ցեղասպանության» կազմակերպությունը հիմնադրվել է 1998-ի սեպտեմբերին: Անցած տարիների ընթացքում ձեզ հաջողվե՞լ է կատարել այն առաջադրանքները, ինչ դրվել են կազմակերպության առջեւ:

– Մեր գլխավոր խնդիրը ստորագրահավաքի կազմակերպումն էր: Դա մեզ հաջողվեց, քանի որ 11 հազար 247 ստորագրություն ենք հավաքել: Կարողացանք նաեւ յուրաքանչյուր տարի ապրիլի 24-ին Երեւանում հարգել ցեղասպանության զոհերի հիշատակը: Մեզ հաջողվեց համերաշխության մեջ լինել հայ ժողովրդի հետ եւ ավանդույթ դարձնել այցերը: Սակայն ֆինանսական միջոցների սղության պատճառով չենք կարողանում պատրաստել եւ ցուցադրել ցեղասպանության մասին վավերագրական ֆիլմեր: Ի դեպ, վերոհիշյալ լուսանկարների ցուցահանդեսին ներկա էր Ցեղասպանության թանգարան-ինստիտուտի տնօրեն Լավրենտի Բարսեղյանը: Նրա ներկայությունը ցեղասպանության հարցում մարդկանց լուսաբանելու առումով չափազանց օգտակար էր:

– Ձեր կազմակերպության նկատմամբ ինչպիսի՞ն է գերմանական իշխանությունների վերաբերմունքը:

– Թեեւ նրանք մեր գործունեությունը չեն խոչընդոտում, սակայն չեն էլ օգնում: Ավելին, երբ մենք պահանջեցինք, որ Գերմանիան ճանաչի Հայոց ցեղասպանությունը, նրանք դեմ դուրս եկան՝ ասելով. «Ճանաչումը չի նպաստի Թուրքիայում ժողովրդավարության զարգացմանը: Սա այն հարցն է, որը հայերն ու թուրքերը պետք է երկխոսության միջոցով լուծեն»:

– Երբ խոսքը երկխոսությանն է վերաբերում, ակամա հիշում ես «Հայ-թուրքական հաշտեցման հանձնաժողովի» մասին: Մեր ժողովրդի գերմանացի բարեկամ Թեսա Հոֆմանն ասել էր, որ հանձնաժողովի գործունեությունը լուրջ վնաս է հասցրել Հայոց ցեղասպանության ճանաչման գործին: Ձեր կարծիքը:

– Օրինակ, հանձնաժողովի թուրք անդամներից Իլթեր Թյուրքմենն ընդգծել էր, որ հանձնաժողովը Ցեղասպանության պնդումները չեզոքացնելու եւ միջազգային ճանաչումը խոչընդոտելու նպատակով է ստեղծվել: Սա ինձ համար անընդունելի մոտեցում է, վիրավորանք հայ ժողովրդի նկատմամբ: Ցեղասպանության հարցը չի կարելի բանավեճի առարկա դարձնել:

– Գերմանիայում գործում են քրդական բազմաթիվ կազմակերպություններ: Ինչպիսի՞ն են ձեր հարաբերությունները նրանց հետ:

– Նրանք նպաստում են մեր գործունեությանը եւ աջակցում միջոցառումներին: Գերմանիայում հրատարակվող քրդական «Օզգյուր պոլիտիկա» թերթը Հայոց ցեղասպանությանը նվիրված հոդվածներ է հրապարակում, սակայն քրդերն իրենց նախաձեռնությամբ չեն դատապարտել Հայոց ցեղասպանությունը:

– Սա կարելի՞ է պայմանավորել այն քրդերի առկայությամբ, որոնք սերտորեն համագործակցելով օսմանյան իշխանությունների հետ, ակտիվորեն մասնակցել են հայերի կոտորածներին:

– Ինչ խոսք, այս փաստը իր դերն ունի: Սակայն ինձ թվում է, քուրդ մտավորականությանը առ այսօր չի հաջողվում հաղթահարել այն տաբուն, ինչ դրված է Ցեղասպանության վրա: Իմ կարծիքով, քանի դեռ քրդերը չեն վերանայել իրենց պատմությունը եւ հատուկ ջանք չեն գործադրում, քուրդ ժողովուրդը հազիվ թե ի վիճակի լինի դատապարտել Հայոց ցեղասպանությունը: Հասկանալի է, որ այսօր Ցեղասպանության սպառնալիքի առջեւ քրդերն են կանգնած: Կարծում եմ, առանց Հայոց ցեղասպանությունը դատապարտելու անհնար է խուսափել քրդերի ցեղասպանությունից:

– Թուրքիան ժխտում է Հայոց ցեղասպանությունը, իսկ քրդերը պնդում են, որ թուրքական պետությունն իրենց ժողովրդի նկատմամբ ցեղասպանություն է իրագործում: Ի՞նչ եք կարծում, եթե քրդերը հայերի Ցեղասպանությանը ցուցաբերած մասնակցության համար ներողություն խնդրեին, դրանով չէի՞ն նպաստի իրենց պայքարին:

– Շատ ճիշտ եք: Դա իսկապես կնպաստեր: Ավելին, դրանով քրդերն աշխարհի ժողովուրդների մեջ կարժանանային ավելի մեծ հարգանքի: Որքան ինձ հայտնի է, Քրդստանի վտարանդի խորհրդարանը «Հայոց ցեղասպանությունը դատապարտելու» որոշում է ընդունել: Որոշման տեքստն անձամբ չեմ տեսել: Պարզապես մամուլում այդ տեքստից որոշակի հատվածներ են հրապարակվել: Ես կցանկանայի, որ նման որոշումը ընդունող խորհրդարանի ներկայացուցիչը լիներ Ծիծեռնակաբերդում եւ հարգեր զոհերի հիշատակը: Դժբախտաբար, խորհրդարանի անդամներից այդ քայլին մինչեւ հիմա դիմել է մեկ մարդ, նա էլ մեր պատվիրակության հետ էր Երեւան ժամանել: Ընդ որում՝ ասորի է: Ցանկալի էր Ծիծեռնակաբերդում տեսնել քուրդ ժողովրդի քաղաքական ներկայացուցիչներին: Որոշում ընդունելն, ինչ խոսք, կարեւոր է, սակայն ավելի կարեւորը որոշմանը հետամուտ լինելն է եւ կատարելը դրանից բխող քայլերը:

Ի դեպ, չմոռանանք նաեւ եվրոպական երկրների խորհրդարանների մասին, որոնք իրենց խոստումը չեն հարգում, բայց երբ խոսքը սկզբունքին է վերաբերում, գոռում են բոլորից բարձր: 1987-ին եվրախորհրդարանը ճանաչել է Հայոց ցեղասպանությունը: Թվում էր, թե դրան կհետեւեն եվրամիության անդամ երկրների խորհրդարանները: Բայց դա տեղի չունեցավ: Կատարվում է ճիշտ հակառակը, իսկ օգտվում է Թուրքիան: Սա այն պարագայում, երբ Ցեղասպանության ճանաչումը Թուրքիայի նկատմամբ ոչ մի պատժամիջոց չի ենթադրում:

Ի վերջո, Ցեղասպանությունն իրագործվել է «քաղաքակիրթ» աշխարհի աչքի առաջ: Ուստի Հայոց ցեղասպանության համար պատասխանատու են միջազգային ուժերը՝ ԱՄՆ-ն, Անգլիան, Ֆրանսիան, Ռուսաստանը եւ հատկապես Գերմանիան: Երբ մարդու իրավունքները զոհաբերվում են այդ ուժերի շահերի համար, ապա ինքնաբերաբար ոտնահարվում են ժողովուրդների իրավունքներն ու հօդս են ցնդում արդարության մասին խոստումները, ինչին առ այսօր շարունակում ենք ականատես լինել:

Պատրաստեց ՀԱԿՈԲ ՉԱՔՐՅԱՆԸ

Սփյուռք

Հայոց ցեղասպանության հուշահանդեսներ Բեռլինում եւ Քյոլնում

Այսօր Գերմանիայում Հայոց ցեղասպանության ոգեկոչման երկու մեծ միջոցառում է նախատեսվում: Ինչպես տեղեկանում ենք մեզ առաքված հրավիրատոմսերից, Քյոլնի Սահակ Մեսրոպ եկեղեցում ապրիլի 24-ին, ժամը 20-ին ծրագրված հուշահանդեսը կազմակերպել է Քյոլնի հայ համայնքը Վուպերթալում անցյալ տարի հիմնված Արմին Թ. Վեգներ ընկերակցության հետ համատեղ: Հուշ-երեկոն կսկսվի Կոմիտասի «Կռունկով» (Անգելիկա Շերիդան՝ ֆլեյտա, Ուլրիխ Քլան՝ դաշնամուր): Բացման խոսքով հանդես կգա Վեգներ ընկերակցության նախագահ Քրիստոֆ Հաաքերը: Ողջույնի խոսք կհնչեցնեն Եվրախորհրդարանի պատգամավոր տիկին Ուրսուլա Շլայխերը եւ Հյուսիս Հռենոս Վեստֆալիա երկրամասի քաղաքացիության եւ մշակույթի նախարար Միշայել Ֆեսփերը: Օրվա հիշատակի խոսքը վերապահված է Հռոմից ժամանած Արմին Վեգների որդուն՝ Միշայել Վեգներին: Ելույթները կընդմիջվեն Կոմիտասի «Դլե յամանով» (Հայազգս քահանա Մարտիկյան՝ տենոր, Ուլրիխ Քլան՝ դաշնամուր), ելույթ կունենան թավջութակահար Անյա Հինգերը, դաշնակահար Ռոբերտ Դիսդելմայերը, ջութակահար Ուլրիխ Քլանը՝ հնչեցնելով Գ. Չեքոտարյանի Տրիոն, Կոմիտասի «Քելեր ցոլեր»: Գրող Գյունթեր Վալրաֆը հատվածներ կընթերցի Արմին Վեգների՝ 1919-ին ԱՄՆ նախագահ Վիլսոնին հղած բաց նամակից: Եզրափակիչ ելույթով հանդես կգա Քյոլնի հայ համայնքի ներկայացուցիչ Բենիամին Բարլաքը: Հուշահանդեսը կփակվի գերմանահայոց առաջնորդ Գարեգին արքեպիսկոպոս Բեկչյանի աղոթքով:

Նույն օրը Բեռլինի Ջոն Քենեդի հրապարակում գտնվող Շյոնըբերգեր քաղխորհրդի շենքի Վիլլի Բրանդտ դահլիճում տեղի կունենա Գերմանահայոց կենտրոնական խորհրդի հրավիրած երկու մասից բաղկացած հուշ-երեկոն: Ժամը 17:00-ին նախատեսված է «Տարբերակված հիշողություն. Հայոց ցեղասպանությունը եվրոպական մտապատկերում» վերնագրյալ բանավեճ-քննարկումը: Մասնակցում են Գերմանիայի հասարակական կյանքում հեղինակություն վայելող համալսարանականներ, մեր թերթի ընթերցողներին քաջածանոթ անուններ՝ ճանաչված հրապարակախոս դոկտ. Ռալֆ Ջորդանոն, Համբուրգի համալսարանից իրավաբանության դոկտ., պրոֆ. Օտտո Լուխտերհանդտը, Համբուրգի Արեւելքի ինստիտուտի տնօրեն դոկտ., պրոֆ. Ուդո Շտայնբախը, Բեռլինի Ազատ համալսարանի դոկտ., պրոֆ. Վոլֆգանգ Վիփփերմանը, Բոխումի Սփյուռք եւ ցեղասպանություն ինստիտուտի տնօրեն դոկտ. Միհրան Դաբաղը: Բանավեճը վարելու է վերոհիշյալ ինստիտուտի գիտաշխատող Քրիստին Պլասը: Հուշ-երեկոյի բանավեճ-քննարկման նպատակն է եվրոպական մտահորիզոնի մեջ եղեռնի փորձառության ներգրավումը: Գլխավոր հարցադրումներից մեկն այն է, թե կարելի՞ է Ողջակիզման փորձառությունից հետո Գերմանիայում ապրող 2,5 միլիոն թուրք բնակիչներին թողնել ուրացման քաղաքականությունից բխող պատմության մի հասկացողություն սերնդեսերունդ փոխանցել, հակիրճ ձեւակերպում է քննարկման միակ հայ մասնակիցը՝ դոկտ. Միհրան Դաբաղը:

Ժամը 19:00-ին նույն դահլիճում Բեռլինի հայ համայնքի երգչախմբի «Հիմի՞ էլ լռենք» կատարմամբ կսկսվի երեկոյի երկրորդ մասը: Հրավիրյալներին ողջույնի խոսքով կդիմեն Բեռլինի հայ համայնքի ներկայացուցիչ Վարդգես Ալյանաքը, ԳԴՀ-ում ՀՀ դեսպան Կարինե Ղազինյանը: Ելույթ կունենա Պոտսդամ համալսարանի Մովսես Մենդելսոն կենտրոնի դոկտ., պրոֆ. Յուլիուս Հ. Շոեփսը, եզրափակիչ խոսքով հանդես կգա Ռալֆ Ջորդանոն: Գեղարվեստական բաժնում նույնքան հանրածանոթ անուններ են, որքան բանավեճի սեղանի շուրջ: Դաշնակահար Սերուժ Գրաճյանի եւ ջութակահար Արա Մալիքյանի կատարմամբ կհնչեն Արամ Խաչատրյանի ստեղծագործություններից, Յոզեֆ Ահարոնի «Եբրայական մեղեդին», Կոմիտասի «Քելեր, ցոլեր», «Կռունկը»: Օսիպ Մանդելշտամի, Վահան Թեքեյանի, Դանիել Վարուժանի, Գրիգոր Պըլտյանի գերմաներեն թարգմանություններից կընթերցի թատրոնի եւ կինոյի գերմանացի հանրահայտ դերասանուհի Յուտտա Լամփեն:

Նույն օրը Բեռլինում ապրիլքսանչորսյան մեկ ուրիշ միջոցառում է հրավիրել Բեռլինի եկեղեցական համայնքը՝ բանախոս ընտրելով Թեսա Հոֆմանին եւ Վոլֆգանգ Գուստին:

ԱՆԱՀԻՏ ՀՈՎՍԵՓՅԱՆ
Գերմանիա

Չեխիայում կնշվի ապրիլի 24-ը, Հայաստանում կբացվի բիզնես-ֆորում

Հունիսի 11-ից ուղիղ թռիչքներ Պրահա-Երեւան երթուղով

Ապրիլյան այս օրերին ակտիվացել է Չեխիայի պետական, հասարակական, հոգեւոր ու գործարար շրջանակների հետաքրքրությունը Հայաստանի նկատմամբ:

Ապրիլի 24-ին Պրահայի Սուրբ Լյուդմիլայի եկեղեցում, ինչպես նաեւ հեռավոր չեխական Զնոյմո քաղաքում կմատուցվեն կաթոլիկ պատարագներ՝ նվիրված 1915 թվականի ցեղասպանության զոհերի հիշատակին, նույն օրը Պրահայի մի քանի կենտրոնական կինոթատրոններում կցուցադրվի Ատոմ Էգոյանի «Արարատ» ֆիլմը, իսկ Վինոհրադի թատրոնում տեղի կունենա Ռիչարդ Կալինոսկու «Գազանը լուսնի վրա» հայտնի պիեսի ներկայացումը:

Ապրիլի 25-ին Պրահայի Սուրբ Սալվադոր եկեղեցում ԱԻՍՍ հասարակական կազմակերպության հրավերով տեղի կունենա դասական երաժշտության համերգ՝ «Հայաստան՝ ցավերի ու հույսերի երկիր» խորագրով: Բարեգործական համերգին կմասնակցեն Կարլի համալսարանի երգչախումբն ու նվագախումբը՝ կիպրահայ շնորհալի խմբավար Հայկ Ուփիչյանի ղեկավարությամբ: Կհնչեն Կոմիտասի, Կանաչյանի, Վերդիի, Հայդնի եւ այլ հայտնի հեղինակների ստեղծագործություններ: Համերգի ողջ հասույթը կփոխանցվի Գյումրու ծեր եւ հիվանդ մարդկանց օգնության հիմնադրամին:

Նույն օրը Երեւանում՝ Հայաստանի Նկարիչների միության շենքում կբացվի չեխական ընկերությունների բիզնես-ցուցահանդես, իսկ հունիսի 11-ից շաբաթական երկու անգամ «Չեխական ավիաուղիները» ուղիղ չվերթով Պրահան կկապի Երեւանին: Այս նախաձեռնությունը կօգնի ավելի աշխուժացնելու հայ-չեխական տնտեսական ու մշակութային կապերը:

«ՕՐԵՐ» համաեվրոպական անկախ ամսագիր
Պրահա

ԼՈՍ ԱՆՋԵԼԵՍ

Արեւմտյան թեմի նոր առաջնորդի ընտրություններ

Վաչե արք. Հովսեփյանը 1971-ից առաջնորդում է Հայաստանյայց առաքելական եկեղեցու Արեւմտյան թեմը: Ժամանակներ առաջ առաջացող թեմի առաջնորդարանի վայրը եւ շենքը զոհողությունների, նվիրումի, համբերության շնորհիվ այսօր կազմակերպված միավորումի է վերածվել՝ եկեղեցիների լայն ցանցով, ծխերի, հանձնախմբերի, մամուլի եւ կրոնավորների անձնակազմի հարստությամբ: Վաչե արք. Հովսեփյանը պաշտոնավարել է 32 տարի, վերընտրվելով 4 անգամ՝ 1975, 1982, 1989, 1996 թվականներին:

Այս տարվա մայիսի 2-ին եւ 3-ին Բըրբենքի Հայոց առաջնորդարանի Տիգրանյան համալիրում տեղի է ունենալու թեմի 75-րդ պատգամավորական ժողովը՝ 17 եկեղեցիների եւ 7 ծխերի ներկայացուցիչներից 111 պատգամավորների մասնակցությամբ:

Նկատի ունենալով սերնդափոխության անհրաժեշտությունը եկեղեցական կառույցներն առողջ պահելու գործում՝ առաջադրվելիք թեկնածուներն ավելի երիտասարդ են. Կանադայի թեմի 13 տարիների առաջնորդ Տ. Հովնան արք. Տերտերյան, Փենսիլվանիայի Սահակ եւ Մեսրոպ եկեղեցու հովիվ Հայկազուն ծայր. վրդ. Նաջարյան եւ Նյու Յորքի Բեյսայդի Սրբոց Նահատակաց եկեղեցու հովիվ, դոկտ. Վահան վրդ. Հովհաննեսյան:

Հայկազուն ծայր. վրդ. Նաջարյանը ծնվել է Հալեպում 1952 թ.: 27 տարիների դասախոսական եւ հովվության փորձառություն ունի Լոնդոնում, Նյու Յորքում, Սբ. Էջմիածնում, Դալասում եւ Ռիվլուտում:

Կանադայի թեմի առաջնորդ Տ. Հովնան արք. Տերտերյանը ծնվել է 1957 թ. Բեյրութում, ունի առաջնորդական բազմաբեղուն կյանք եւ կազմակերպչական հարուստ փորձառություն:

Վահան վրդ. Հովհաննեսյանը ծնվել է 1963-ին Բաղդադում: Աստվածաբանության մագիստրոսի կոչում ունի, ինչպես նաեւ 7-ից ավելի հրատարակություններ եւ դասախոսական ու գիտաժողովների մասնակցության հարուստ փորձ:

Թեմական խորհրդի առաջադրվելիք 3 թեկնածուներն էլ վստահություն ներշնչող կրոնավորներ են, որ հնարավորություն ունեն կազմակերպելու եւ առաջնորդելու սփյուռքի երկրորդ, ամենամեծ թեմը:

Ընտրությունների վերջին նիստին՝ մայիսի 3-ի երեկոյան, առաջնորդարանի սրահում տեղի կունենա Տ. Վաչե արք. Հովսեփյանի մեծարման հանդիսավոր ճաշկերույթը՝ իր ծառայության հիսնամյակի առիթով:

Մ. Բ.

Մոնտեբելլոյի Հայոց եղեռնի հուշարձանը վերանորոգված

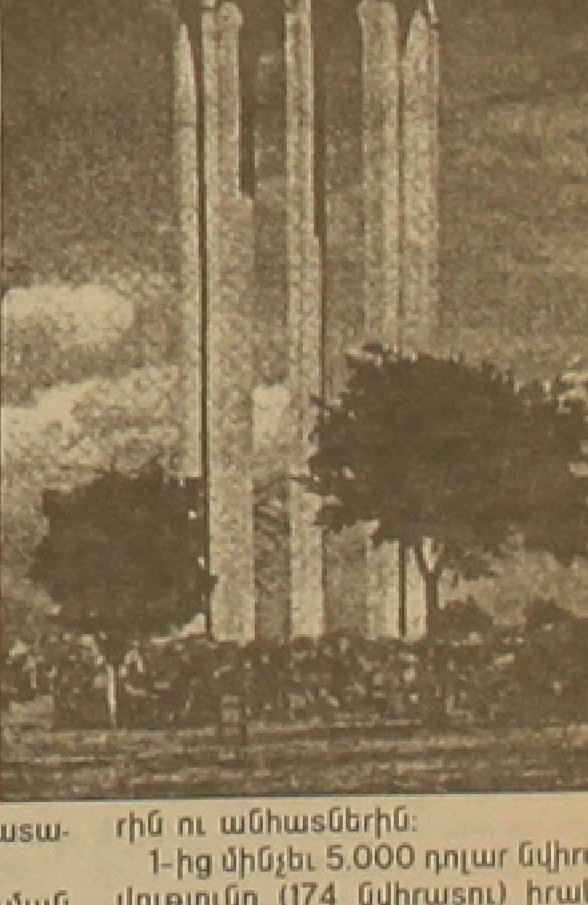

Լոս Անջելեսից «Նոր օր» շաբաթաթերթը տեղեկացնում է, որ ըստ տեղի Հայոց հուշարձանի հանձնախմբի, ավարտվել են Մոնտեբելլոյի՝ 1915 թ. Մեծ եղեռնի զոհերի հիշատակին նվիրված հուշարձանի վերանորոգման աշխատանքները:

75 մ բարձրությամբ, ութ սյուներով, գմբեթածածկ հուշարձանի վրա ծախսվել է 44,750 դոլար, որի աշխատանքները ղեկավարել է Ռիչըրդ Գեւորգյանը: Հուշարձանը վերանորոգման շնորհիվ՝ սյուները լուսավորող նոր լուսարձակների տեղադրմամբ, հարակից լուսավորման այլ սարքերով, վնասված, կոտրված մասերի նորոգմամբ, գմբեթի նորացված ծեփով ու ներկով, ինչպես՝ նաեւ շրջակայքի ծառերի, բուսականության շնորհալի մշակմամբ նոր ու շքեղ տեսք է ստացել եւ պատրաստ է ապրիլի 24-ի հիշատակի հանդիսություններին:

Այս առիթով վերանորոգման հանձնախումբը խորին շնորհակալություն է հայտնում ծրագրին աջակցող բոլոր կազմակերպություններին ու անհատներին:

1-ից մինչեւ 5.000 դոլար նվիրատվությունը (174 նվիրատու) իրականացրել է «Ջորջ Իգնեյշըս» կազմակերպությունը:

Մ. Բ.

«Ցեղասպանության մասին հայերի պնդումների գնահատականը պատմաբաններն են տալու»

Ասում է Գյուլը Փարիզում Կոմիտասի արձանի բացման առնչությամբ

Այսօր Փարիզի «Կանադա» հրապարակում կբացվի Կոմիտասի արձանը: Արձանը խորհրդանշում է Մեծ եղեռնի զոհերին: Քանի որ Մեծ եղեռնի նկատմամբ Թուրքիան հիվանդագին մոտեցում է ցուցաբերում, ուստի չուշացան արձանի բացման թուրքական արձագանքները:

Հակազդեցության բնույթի այս արձագանքները տարբեր դրսեւորումներ են ստացել: Դրանցից կարելի է առանձնացնել Փարիզում թուրքական դեսպանության գրավոր հայտարարությունը եւ Թուրքիայի արտգործնախարար Աբդուլլահ Գյուլի մամուլի համատեղ ասուլիսը պաշտոնական այցով Անկարայում գտնվող Ֆրանսիայի արտգործնախարար Դոմինիկ Վիլպենի հետ, որտեղ նա զգուշացրել է իր գործընկերոջը: Հակազդեցության մասին խոսելիս չպետք է նաեւ մոռանալ փարիզաբնակ թուրքերին եւ նրանցից թերեւս հայկական ծագումով տարբերվող թուրքահպատակ Ալեն Շիրինին:

Թուրքիայի դեսպանատան հայտարարությանն ապրիլի 23-ի համարում անդրադառնում է «Զաման» թերթը: Ըստ դրա, դեսպանատունը «այսպես կոչված Ցեղասպանությունը խորհրդանշող հուշարձանի տեղադրումը Փարիզում համարել է պատմության նենգափոխում», եւ նենգափոխումներից զերծ մնալու կոչ է արել: Այնուհետեւ դատապարտվել են արձանի կազմակերպության մեջ տեղ գտած արտահայտությունները՝ մասնանշելով. «Օսմանյան արխիվները բաց են բոլոր գիտնականների առջեւ, Թուրքիան հարցին նվիրված լուրջ ուսումնասիրությունների արդյունքներից մտավախության որեւէ պատճառ չունի»:

Դեսպանատան հայտարարությանը, ինչպես նշում է «Վաքիթը», հետեւել է Փարիզում բնակվող թուրքերի հակազդեցությունը: Նրանք մտահոգված են, որ Կոմիտասի արձանի տեղադրումը պայմանավորված է «ոչ թե հայերի կարողություններով, այլ Թուրքիայի նկատմամբ Ֆրանսիայի վրեժխնդրությամբ»:

«Վաքիթի» վկայությամբ՝ փարիզաբնակ թուրքերին է միացել նաեւ նույն քաղաքում բնակվող Ալեն Շիրինը եւ նա «այսպես կոչված Ցեղասպանությունը խորհրդանշող» արձանի առնչությամբ ասել է. «Ներկա դրությամբ Թուրքիան այն հարեւանն է, որի հետ լավ հարաբերվելու համար Հայաստանը պետք է առավելագույն ջանքեր գործադրեր, մինչդեռ հայերը դրա ճիշտ հակառակն են անում: Երբ Թուրքիան ուղղաթիռների պետպատվերից ֆրանսիացիներին դուրս մղեց, Ֆրանսիան որոշեց նրան պատժել եւ որպես պատժամիջոց օգտագործեց հայերին: Ֆրանսիայի եւ հայերի այս մոտեցումն ավելի [illegible] է, քան [illegible] պատճառ հանդիսացող արձանի տեղադրումը»:

Ինչ վերաբերում է Ֆրանսիայի արտգործնախարարի հետ Գյուլի ասուլիսին, ապա դա տեղի է ունեցել նրանց հանդիպման ավարտին: Գյուլը պատասխանելով Հայոց ցեղասպանության վերաբերյալ թուրք լրագրողների հարցերին, ուշադրություն է հրավիրել այն ուժերի վրա, որոնք շահագրգռված են ստվեր գցել Թուրքիայի եւ Ֆրանսիայի համագործակցությանը, ընդգծելով վերջիններիս առիթ չտալու անհրաժեշտությունը:

Գյուլը նշել է, որ Ցեղասպանության մասին հայերի պնդումները լավագույնս կարող են պատմաբանները գնահատել, այդ իսկ պատճառով պետք է խուսափել նման կարգի նախաձեռնություններին՝ չվնասելու համար երկու երկրների հարաբերությունները: Գյուլը Ֆրանսիայի արտգործնախարարին հիշեցրել է թուրք-ֆրանսիական համագործակցության մասին, որը զարգանում է ինչպես երկկողմ հարաբերությունների, այնպես էլ Եվրամիության շրջանակներում, այդ առումով չափազանց կարեւոր նշանակություն է հաղորդել տնտեսական հարաբերություններին, ապա եւ եզրակացրել է. «Հուսանք, որ արհեստական պատճառներով հետայսու այս ամենի խաթարման առիթ չի տրվի»:

Ակամա հարց է ծագում՝ ի՞նչ պատասխան է տվել Գյուլին Դոմինիկ Վիլպենը: Թուրքական թերթերը այդ մասին լռում են: Լռում է նաեւ Թուրքիայի հանրային հեռուստատեսությունը: Սա նշանակում է, որ Ֆրանսիայի արտգործնախարարի պատասխանն ամենեւին չի գոհացրել նրանց: Ուրեմն, թուրքական հակազդեցությունը կշարունակվի:

ՀԱԿՈԲ ՉԱՔՐՅԱՆ

Հնարավոր չէ ջնջել մարդկային հիշողությունը

Զրույց դոկտոր, պրոֆեսոր Լավրենտի Բարսեղյանի հետ

Ցեղասպանության թանգարան-ինստիտուտի տնօրեն, պատմական գիտությունների դոկտոր Լավրենտի Բարսեղյանը Հայոց ցեղասպանության լավագույն ուսումնասիրողներից է բնականաբար: Մենք մի քանի անգամ զրուցել ենք Եղեռնի մասին ընդհանրապես: Այս անգամ մեր զրույցի թեման փոքր-ինչ կոնկրետացված է: Խոսքը 19-րդ դարավերջից սկսած հայկական պատմամշակութային արժեքների ավերումների մասին է:

Պրն Բարսեղյան, բացի մարդկային եւ տարածքային կորուստներից, դաժան արհավիրքի տարիներին մենք ունեցանք նաեւ մշակութային մեծ կորուստներ, որը վկայում է թուրքական իշխանությունների ծրագրված քաղաքականության մասին:

- Այդպես է, որովհետեւ լոկ միլիոնավոր մարդկանց սպանությունները, տեղահանությունները դժվար թե կատարյալ դարձնեին հայոց ջարդը: 19-րդ դարի վերջը եւ 20-րդ դարի սկիզբը հայ ժողովրդի համար դարձավ ճակատագրական: 1890-ական թթ. իրականացված համիդյան արյունոտ ջարդերին հաջորդեց 1915 թ., Աբդուլ Համիդի ոճրագործ քաղաքականությունը որդեգրած եւ երիտթուրքերի կազմակերպած կոտորածներին նաեւ նյութական արժեքների սիստեմատիկ ոչնչացման ոչ պակաս ահավոր բարբարոսությունը, որն, ըստ էության, ցեղասպանության երկրորդ կողմն էր: Ակնհայտ է, որ բնաջնջելով հայ ժողովրդի խոշոր զանգվածին, նրա ստեղծած մշակութային արժեքները, թուրքերը նպատակ ունեին պատմության ասպարեզից ջնջել այն ամենը, ինչը կապված էր հայ ժողովրդի հետ: Աննկարագրելի է 1915 թ. հայ ժողովրդի կրած մշակութային ողջ կորուստը: Սակայն նմանատիպ կորուստներ ունեցել ենք նաեւ 1894-96 թթ. ջարդերի ժամանակ, որի արդյունքում ոչնչացվել կամ մզկիթների են վերածվել 568 եկեղեցիներ: Ըստ Մ. Օրմանյանի տեղեկության, 1894-96 թթ. ջարդերի ժամանակ «վանք չէ եղած, որ անձեռնմխելի ըլլայ, եկեղեցի չէ մնացած, որ կամ քանդուած, կամ պղծուած, կամ մզկիթի փոխարկուած չըլլայ»:

- Պրն Բարսեղյան, հայ մշակութային արժեքների բնաջնջման մասին տեղեկություններ ստացվել են նաեւ ավելի վաղ:

- Այո: 1896 թ. տեղեկագրությունից հայտնի է դառնում, որ մահմեդական խուժանն իր կատաղությունն առաջին հերթին թափում էր հայկական կրոնական եւ կրթական կենտրոնների, մատենադարանների վրա: Կողոպտվել եւ այրվել են Վասպուրականի Վարագա, Նարեկա, Կարմրավոր, Ս. Գրիգոր Լուսավորիչ, Մեծոփա, Անգղի Ս. Աստվածածին վանքերը, նաեւ Աղթամարի Ս. Խաչ եկեղեցու պահոցը, ուր գտնվել է եկեղեցու ողջ հարստությունը: Նույն ճակատագրին են արժանացել նաեւ Լիմ եւ Կտուց անապատների տաճարները: Միայն Նարեկա եւ Վարագա վանքերից կողոպտված շարժական եւ անշարժ գույքի արժեքը հասել է թուրքական 1000 լիրայի, ոչնչացվել են նաեւ մատենադարանները: Կողոպտվել է Նարեկա վանքում տարիներ շարունակ պահվող Կենաց փայտի մասունքը եւ մշակութային այլ արժեքներ: Գրիգոր Նարեկացու գերեզմանը (10-րդ դար), որ դարեր շարունակ եղել է սրբավայր եւ ուխտատեղի, ավերվել ու հիմնովին ոչնչացվել է:

- Տարբեր տեղեկություններ շրջում են հայկական մշակութային եւ հոգեւոր կոթողների մասին, որոնք ոչնչացվել են այդ տարիներին:

- Ըստ ֆրանսիական բանակի սպա Ռ. Հյուսեթի (որը Արեւմտյան Հայաստանում ուսումնասիրել է հայկական եւ հունական եկեղեցական, նաեւ մշակութային այլ կոթողներ) 1898-ին կազմած տեղեկագրի Արեւմտյան Հայաստանում եղել է 218 հայկական վանք եւ 1740 եկեղեցի: 1904-ին Կ. Պոլսում հրատարակված պաշտոնական ցուցակագրությունը վկայում է, որ Օսմանյան պետությունում եղել են 228 հայկական վանք եւ 1958 եկեղեցի: Պողոս Նուբարի եւ Ավետիս Ահարոնյանի կողմից 1919-ին Փարիզում ստորագրած հուշագրի համաձայն՝ Թուրքիայի տարածքում նշվում են լրիվ կամ մասամբ կործանված 83 եպիսկոպոսանիստ առաջնորդարաններ, 1860 եկեղեցի եւ մատուռ, 229 վանք: Գ. Մեսրոպի ուսումնասիրության համաձայն, ողջ Թուրքիայի տարածքում եղել են 210 վանք, 700 վանական եկեղեցի, 1639 ծխական եկեղեցի, ընդամենը՝ 2549 եկեղեցական միություն: Ի դեպ, նրա ցուցակում նշված չեն եղել կաթոլիկ հայ համայնքի վանքերն ու եկեղեցիները: Հայ բողոքականներն ունեցել են 310 ժողովարան:

- Պրն Բարսեղյան, հայ մշակութային եւ պատմական արժեքների ավերումների մասին միջազգային կազմակերպություններն իրենց վերաբերմունքը չե՞ն ցուցաբերում:

- 1974 թ. ՅՈՒՆԵՍԿՕ-ի կատարած 913 կառույցների ուսումնասիրումը ցույց է տվել, որ 464-ն անհետացել է, 252-ն ավեր վիճակում է, իսկ 197-ը՝ կիսականգուն:

- Ոչնչացված արժեքների թվում շատ են եղել նաեւ այնպիսի արժեքներ, որոնք անվերականգնելի են գուցե: Օրինակները շատ են, չէ՞:

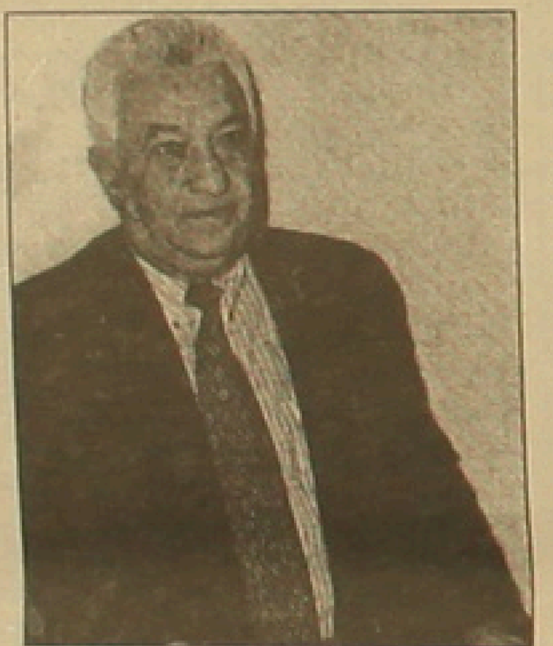

- Իհարկե: Այսպես. թալանելով Սեբաստիայի Ս. Նշան վանքը, թուրք զինվորները, չգտնելով դարավոր այս վանքի գաղտնարանի բանալիները, կոտրում են պատին ագուցված երկաթյա դուռը եւ թալանում եկեղեցական թագեր, արժեքավոր ձեռագրեր, ոսկե եւ արծաթե իրեր, ընդամենը՝ 3000 կտոր իր եւ 293 ձեռագիր: Ոչնչացվել են միակ եւ հազվագյուտ ձեռագրերի օրինակներ, նաեւ՝ 10-րդ դարում Գրիգոր Նարեկացու ձեռքով գրված «Նարեկը»: Մշո Ս. Կարապետ վանքի Ս. Գեւորգ վկայարանի մատենադարանը հարուստ է եղել խաչազարդ, անգին քարերով ընդելուզված մագաղաթներով: Վերջիններիս հետ կորել են նաեւ Վարագա վանքում պահվող 150 մագաղաթե ձեռագիր մասյաններ: Որոշ տվյալներով, հայերի համար այդ ողբերգական ժամանակաշրջանում վերացվել են 20 հազարից ավելի ձեռագիր մասյաններ եւ հնատիպ գրքեր:

- Իհարկե, փաստերն այնքան շատ են, որ սոսկ դրանց թվարկումը բազմահազար էջեր կզբաղեցներ: Սակայն միայն փաստեր թվարկելը քիչ կլիներ:

- Ցեղասպանության թանգարան-ինստիտուտը, որը գործում է ՀՀ ազգային ակադեմիայի կազմում, զգալի աշխատանք է տարել եւ տանում Եղեռնի ավերածություններն աշխարհի դատին ներկայացնելու համար: Կարծում եմ, որ քիչ բան չի արվել: Սակայն ավելին պետք է անել, ու, համոզված եմ, կանենք: Ողջ աշխարհը պետք է ընդունի Հայոց ցեղասպանությունը: Մարդկային հիշողությունը հնարավոր չէ ջնջել:

ՍԵՐԳԵՅ ԳԱԼՈՅԱՆ

Հայի եւս մեկ հաստատում

Երեկ մայրաքաղաքի Դերասանի տանը տերուտնօրինություն էին անում Երեւանի պետական մանկավարժական համալսարանի ուսանողները: Հայոց ցեղասպանության օրը՝ ապրիլի 24-ը, այստեղ էր բերել ոչ միայն համալսարանի ուսանողներին, այլեւ մեր մշակույթի գործիչներին, որոնք հուզմունքով ունկնդրեցին մշակույթի ապագա մշակներին:

Մթնոլորտը շատ ջերմ էր: Ուսանողների շնորհիվ «ազատագրվեց» Թեհլիրյանը, «մանուկ Հայաստանը» աղավնիներ բաց թողեց ազատ երկինք: Ձիթենու ճյուղերով անցնող երիտասարդները «Յարխուշտա» պարեցին, իսկ ապա բոլորը միասին երգեցին «Մանուկների հիմնը»: Երեկվա միջոցառումը եւս մեկ անգամ հաստատեց, որ հայը մեռնող ազգ չէ, որ հայն ու Հայաստանն ապրել են ու կապրեն: 1915 թ. ապրիլի 24-ը երբեք չի ջնջվելու մարդկության հիշողությունից, սակայն այն չպիտի դառնա մեր կեցության խորհրդանիշը. այս էր ԵՊՄՀ-ի ուսանողների պատգամն իրենց հասակակիցներին եւ եկող սերունդներին:

ՏԱԹԵՎԻԿ ԱՍԵՓՅԱՆ

Ցեղասպանությանը նվիրված միջոցառումներ Մեծամորի դպրոցներում

Ապրիլի 23-ին Մեծամորի դպրոցներում անցկացվեցին միջոցառումներ նվիրված հայ ժողովրդի Ցեղասպանությանը: Աշակերտները եւ ուսուցիչներն իրենց գնահատականն էին տալիս դարասկզբում Օսմանյան կայսրությունում տեղի ունեցած սարսափելի իրադարձություններին:

Այդ օրը ամփոփվեցին նաեւ Ցեղասպանության թեմայով աշակերտների գրած ռեֆերատների արդյունքները, որը կազմակերպել էր ՀՌԱԿ «Մեծամոր» ակումբը: Երեք դպրոցների 77 աշակերտներ պարգեւատրվեցին պատվոգրերով եւ հուշանվերներով:

ՀՌԱԿ «Մեծամոր» ակումբի ատենապետ Արամ Եղիայանն աշակերտներին շնորհավորեց ձեռնարկին ակտիվ մասնակցելու եւ բովանդակալից ռեֆերատների համար: Ապա նշեց, որ Ռամկավար Ազատական կուսակցությունը թե՛ սփյուռքում եւ թե՛ հայրենիքում միշտ հետամուտ է եղել Ցեղասպանության արդարացի գնահատական տալուն:

Վերապրում անցյալում

Լույս է տեսել Փիթեր Բալաքյանի «Ճակատագրի սեւ շունը» հուշագրությունը

«Բալաքյանը գրել է մի տեսակ հայկական «Ռուտս» (Արմատներ)... գաղտնիքը պահող արվարձանի պատմություն է ներկայացնում... (իր նախնիների) վերականգնված վկայությանց մեջ զգալի է խայթող մի նախանշան, թե 1919 թ. միջազգային օրենքի խոստումը՝ չասելու համար միջազգային արդարադատության, անկատար է մնում»:

«Լոս Անջելես թայմսի» կողմից 1997 թ. 100 լավագույն գրքերից մեկը ճանաչված՝ ամերիկահայ տաղանդավոր արձակագիր Փիթեր Բալաքյանի «Ճակատագրի սեւ շունը» հուշագրության մասին է Քրիստոֆեր Հիչընզի վերոհիշյալ խոսքերը:

1998 թ. գիրքն արժանացել է «Փեն-Ալբրանդ» մրցանակին՝ որպես լավագույն հուշագրություն: 5 բանաստեղծական ժողովածուների հեղինակ, Կոլգեյթ համալսարանի դասախոս Փիթեր Բալաքյանի հուշագրությունը ժամանակի մեջ երբեք մոռացության չմատնվող մեր ազգային մեծ ողբերգության վերապրումն է 1915-ի Մեծ Եղեռնի արդեն երրորդ սերնդի: Ամերիկացի հայի համար՝ իր նախնյաց արմատները որոնողի ցավի մեծ կուտակումների հիշողության վերարթնացումը (տատի, մոր եւ հոր կերպարների միջոցով) իր ինքնությունը հասկանալու եւ ներկան իմաստավորելու նորովի հնարավորություն է: 1915-ի Հայոց ցեղասպանությունը վերհուշի միջոցով ներկայացնելը գեղարվեստական արձակում հարցը միջազգայնացնելու առումով ավելի քան ազդեցիկ ձեւ է: Սա վերստին հիշեցնում է XX դարի առաջին Ցեղասպանության ողբերգության եւ նրա հետեւանքների մասին ոչ միայն հայերի, այլեւ մարդկության համար առհասարակ:

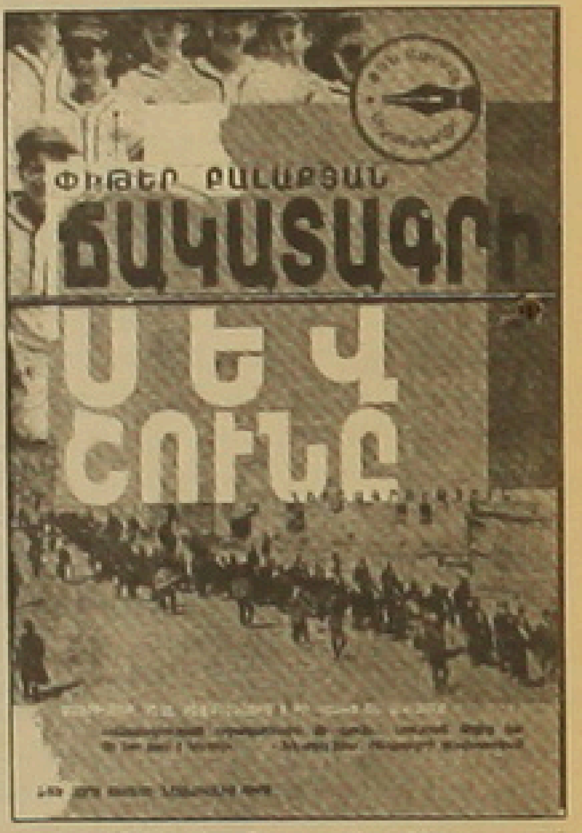

Հուրախություն հայ ընթերցողների, տեղեկացնենք, որ Փիթեր Բալաքյանի «Ճակատագրի սեւ շունը» գիրքն օրերս հրատարակվել է հայերենով: Թարգմանիչն է բանաստեղծ Արտեմ Հարությունյանը, հավելվածական բառարանի հեղինակը եւ մեջբերված գրախոսականների թարգմանիչը՝ Արիս Գ. Սեւակը: Գիրքը լույս է տեսել տիկին Լուիզ Սիմոն Մանուկյանի եւ ՀԲԸՄ-ի մեկենասությամբ, տպագրվել է «Տիգրան Մեծ» հրատարակչատանը: Բաղկացած է 6 բաժիններից՝ «Տատս», «Մայրս», «Հայրս», «Բառաշղթա», «Արյունոտ լուրեր», «Հիշատակություններ»: Ավելի ուշ հանգամանորեն անդրադարձ կարվի գրքին, այժմ մեկ հատված՝ «Հիշատակություններ» եզրափակող բաժնից.

«Ապահովությունն ու թմբիրն անբաժանելի էին մեր ընտանիքի ախտաբանությունից: Միացյալ Նահանգներն ազատ երկիր է, այսինքն՝ մի վայր, ուր հայերն իրենց հնագույն մշակույթը ճամպրուկների մեջ ժողոված, ապահովված էին մարմնական վնասներից: Ազատ էին հավատի առումով, աշխատանքի մեջ, ընտանիք ունենալու եւ ստեղծագործելու հարցում: Ազատ էին՝ թաքնվելու անցյալից, որն անասելի ու սարսափելի էր ցեղասպանությանն անմիջականորեն հաջորդող տասնամյակներին: Մայրս ու հայրս, ամեն մեկը յուրովի, մոռացության էին տվել անցյալը, մնացել կիսախոստովանանքների աղոտ եզրերին: Գիտակցության ինչ-որ մութ վայրում ծնողներս, հավանաբար, գտել էին այն իրական պատճառները, որոնք հայ լինելը դարձնում էին անչափ դժվար, խիստ ցավագին ու անասելի անհեթեթ: Ինչպես մորաքույր Գլեդիսն էր ճիշտ նկատել, «անչափ դառը դեղահաբ էր, անասելի ցավ»: Իրենց ամերիկյան ներկան կերտելիս, ծնողներս ամեն ինչ արել էին վերջ դնելու գաղթականի հոգեբանությանը: Նյու Ջերսիի արվարձաններում արմատ էին նետել, տուն կառուցել, պատկանելիության զգացում զարգացրել: Սակայն անցյալը դեռեւս գալարվող ստվերի նման իր խավար շուքն էր սփռում բոլորիս վրա: Երկիր: Հիմա եմ հասկանում, որ այն ծածկագրված արտահայտություն էր, նախատեսված չէր երեխաների համար: Այն արտաբերում էր միայն հայերի՝ թմբիրի մեջ ապրող լուռ սերունդը: Այն նշանակում էր կորուսյալ աշխարհ, վայր, որ թողնվել էր մխալու՝ սեփական մոխիրի մեջ:

Սակայն հնագույն միտքը չէր մարմրելու»:

ՄԵԼԱՆՅԱ ԲԱԴԱԼՅԱՆ

Մանուկների աշխարհը Սիրվարդ Գարամանուկի երաժշտությամբ

Երբ մարդկային բարդ ու խառնաշփոթ իրականության մեջ ցանկություն է լինում գտնել մաքուրն, անաղարտն ու արդարը, հավանաբար այն կարելի է փնտրել մանկական աշխարհում: Այս ամենի գործուն որոնողներից է նաեւ պոլսահայ կոմպոզիտոր Սիրվարդ Գարամանուկը: 90-ամյա արվեստագետուհին ստեղծագործական իր երկարատեւ կյանքի ընթացքում հաճախ է ընկղմվել մանկական աշխարհի երանելիության մեջ եւ ձգտել իր բարի երաժշտությամբ գեղեցիկ պահեր պարգեւել նրանց:

Մոտ 100 մանկական երգի հեղինակ է պոլսահայ կոմպոզիտորը, դրանցից 33-ը այսօր կարող ենք ունկնդրել վերջերս թողարկված լազերային ձայնասկավառակով:

Ուշագրավ է, որ ձայնասկավառակի թողարկումն իրականացավ Հայաստանի երաժիշտների միջամտությամբ: Երգերի գործիքավորումը կատարել է կոմպոզիտոր Ռուբեն Ալթունյանը, հնչում են Սայաթ-Նովայի անվան երաժշտական դպրոցի մանկական երգչախմբի մեկնությամբ, որը ղեկավարում է խմբավար Ժիրայր Ալթունյանը, իսկ հնչյունային ռեժիսոր՝ Արեգ Նազարյանը:

Կնոջ եւ երաժշտի նրբանկատությամբ Գարամանուկն իր երգերում ընդգրկում է մանուկների հուզաթաթավ զգացումները, նրանց շրջապատող աշխարհն ու նաեւ նրանց հաղորդող ավագի իր պատգամները: Եվ յուրաքանչյուր երգի համար հորինվում է համապատասխան հնչերանգը, գույնն ու ոգին:

Երբ մանուկներին լույս տվող արեւն է («Արեւ»), դա պայծառ ու վառվռուն մեղեդի է, երբ շրջապատող ծառն է («Եղեւնի»)՝ գունագեղ երգայնություն է, երբ կարկաչահոս աղբյուր է («Գյուղի աղբյուրը»)՝ շարժում է ու թրթռուն հոսք, իսկ երբ սիրված կենդանիներն են («Մեր փիսիկը», «Կատուն») կամ թռչունները («Աքաղաղը», «Թռչունը»), ապա նկարագրող տեմբերն են շաղկապում մոտիվային կառույցը եւ այլն: Իսկ երբ կոմպոզիտորն ընդգրկում է ուսման, դպրոցի («Վարժարան», «Դպրոցի ճամփան») եւ, ամենագեղեցիկը՝ լեզվի («Մայրենի լեզու», «Սուրբ Մեսրոպ») հարցերը, ձգտում է հաղորդել վեհ, բարձրագույն զգացմունքներ, եւ դրանք հնչում են քայլերգային խրոխտ ռիթմային շարժմամբ: Բազմերանգ են տարվա եղանակները («Աշուն», «Մայիս») եւ տոները («Բարեկենդան», «Ծնունդի զանգակները») ներկայացնող երգերը: Եվ այս ամենը՝ հնչերանգներն ու ռիթմը, հորինված ազգային հենքով, մասնավորապես, հայ քաղաքային ժողովրդական երգարվեստի տիպական հնչողությամբ:

Բազմաբեղուն կոմպոզիտորի՝ Սիրվարդ Գարամանուկի այս երգերն իրենց գեղարվեստական բովանդակությամբ գեղեցիկ նվեր են աշխարհի տարբեր անկյուններում ապրող հայ մանուկներին:

ԱՐԱՔՍԻ ՍԱՐՅԱՆ

Նոր հարաբերություններ՝ Ցեղասպանության ճանաչման միջոցով

Սկիզբը՝ էջ 1

Թուրք ազգայնականները, օգտվելով արեւմտյան տերություններում տեղի ունեցող համաշխարհային ճգնաժամերից եւ Ռուսաստանի բոլշեւիկյան կառավարության թողտվությունից, կարողացան խափանել Հայկական հարցի կարգավորումը՝ Հյուսիսային խաղաղասիրական պայմանագրի միջոցով:

Ոճրագործությունը մնաց անպատիժ: Հայերի ցեղասպանությունն անպատիժ թողնելն ունեցավ իր հետեւանքները, այդ թվում հրեաների ողջակիզումն՝ իրագործված գերմանացի ազգայնականների կողմից:

Այս վերաբերմունքը պատահական չէր: Առաջին համաշխարհային պատերազմի տարիներին Գերմանիան, որպես Թուրքիայի դաշնակից, պատասխանատվություն էր կրում հայերի ցեղասպանության համար: Ինչպես վկայում են փաստաթղթերը, գերմանական զինվորական հրամանատարներն ու դիվանագետները տեղյակ էին իրականացվող ոճրագործությունից՝ հայերի բնաջնջման ողջ ծրագրից: Այս հանցագործությունը գրավեց Հիտլերի ուշադրությունը ոչ միայն որպես նպատակին հասնելու ճանապարհ, այլ նաեւ իր անպատժելիությամբ:

Ինչու մենք չենք կարող մոռանալ այս ոճրագործությունը

Թուրքիայի պաշտպանները, հանդես գալով որպես հայ ժողովրդի բարեկամներ, խորհուրդ են տալիս չպայքարել ցեղասպանության ճանաչման համար, պատճառաբանելով, որ դա իբր կնորոգի հին վերքերը, կհիշեցնի անցյալի սարսափելի դեպքերն ու կխոչընդոտի հարեւանների հետ բարեկամական հարաբերությունների հաստատմանը: Նույնիսկ հենց Հայաստանում հայտնվել է քաղաքական շարժում, որի համախոհները խորհուրդ են տալիս չզբաղվել անցյալով, մոռանալ այն ամենի մասին, ինչ եղել է անցյալում եւ նայել դեպի ապագան: Այս բարոյա-հոգեբանական ծեւակերպումներն իրականում ունեն քաղաքական պատճառ՝ ամեն գնով Թուրքիայի հետ սերտ հարաբերությունների հաստատում: Այն կարելի է բացատրել, բայց ոչ մի դեպքում չի կարելի արդարացնել: Հայերի ցեղասպանության ճանաչման պահանջը ոչ մի ընդհանուր կողմ չունի մազոխիզմի հետ: Անմեղ զոհերի հիշատակն ընդմիշտ կմնա եւ կապրի յուրաքանչյուր հայի հետ՝ ուր էլ որ նրան տանի իր ժողովրդի ճակատագիրը:

Մենք ի վերջո պետք է կողմնորոշվենք, թե ինչ ենք ակնկալում թուրքերից հայերի ցեղասպանության ընդունման փաստով, բացի պատմական արդարության հաղթանակից: Հայերի ո՞ր իրավունքների վերականգնումն ենք մենք պնդում: Սա հայերի համար հասարակ հարց չէ:

Հաշվի առնելով, որ հայերի կոտորածի եւ ցեղասպանության ժամանակներից անցել է բավականին ժամանակ, այս կամ այն ասպեկտի ցեղասպանության հետեւանքների վերականգնումը պետք է ընդունվի որպես տեխնիկական եւ քաղաքական եղելություն: Ինչ է սա նշանակում. Գոյություն ունեցող քաղաքական պայմաններից ելնելով, խոսք չի կարող լինել Ամերիկայի Միացյալ Նահանգների պրեզիդենտ Վ. Վիլսոնի արբիտրաժային որոշման եւ Արեւմտյան Հայաստանի տեխնիկական փոփոխության մասին, ինչպես դա արվեց լեհական հողերի վերաբերյալ II համաշխարհային պատերազմից հետո: Թուրքիան պետք է միանշանակ փոխի որոշումը հայ փախստականների՝ իրենց հայրենի հողերը վերադառնալու վերաբերյալ: Ավելին՝ նա պետք է ցույց տա օգնություն: Հավանաբար հայերից ոչ բոլորը, ովքեր իրենց երկրորդ հայրենիքն են ստեղծել ԱՄՆ-ում, Ֆրանսիայում, Ռուսաստանում եւ այլուր, կցանկանան վերադառնալ: Բայց սա ընդունել որպես սրբազան գործ՝ թուրքի պարտքն է: Թուրքիան գոնե պետք է վերադարձնի հայերին Անին եւ Արարատ լեռը:

Թուրքիան պետք է դադարեցնի հայկական ճարտարապետական արժեքների նպատակային ոչնչացումը: Նա պետք է իրականացնի Յունեսկոյի ղեկավարությամբ գործող ծրագիրը, որն ուղղված է նրա տարածքում մեկ սփռված հայկական հուշարձանների, ճարտարապետական արժեքների վերականգնմանը, որոնք ունեն համամարդկային արժեք:

Միայն թուրքերի զղջումը եւ միջազգային հանրության կողմից տրված միանշանակ գնահատականներն ու իրագործված ոճրագործության դատապարտումը կարող են լինել երաշխիք, որ Թուրքիան նորից չի սկսի ցեղասպանությամբ լուծել իր քաղաքական հարցերը:

Միայն այս ձեւով Թուրքիան կարող է ապացուցել իրեն եւ աշխարհին, որ իրեն էլ չի համարվում ոճրագործ պետություն: Մենք հասկանում ենք, որ այսօրվա սերնդի համար շատ դժվար է կատարել նման քայլ եւ բարոյական, եւ քաղաքական տեսանկյունից:

Թուրքիան ինքը պիտի շահագրգռված լինի, որ մաքրի իր անցյալի ամոթը: Մենք համոզված ենք, որ ուշ թե շուտ Թուրքիան կհետեւի Գերմանիայի օրինակին: Եվ ինչքան շուտ արվի այս, այնքան շուտ կհամոզվենք, որ մենք գործ ունենք նոր ազգային հոգեբանություն ունեցող Թուրքիայի հետ: Միջազգային հանրության կողմից հայերի ցեղասպանության հաստատումը (ամենից առաջ՝ ԱՄՆ, Մեծ Բրիտանիա, Գերմանիա) ունի մեծ նշանակություն ոչ միայն որպես հայերի նկատմամբ արդարացի մոտեցում, այլեւ համայն մարդկությունից այս ոճրագործությունը արմատախիլ անելու համար:

Բոլոր խոսակցությունները մարդու իրավունքների պաշտպանության առիթով կլինեն կեղծ, եթե որոշակի քաղաքական, տնտեսական եւ ուրիշ այլ կարգի շահի համար լռության մատնվի հայերի ցեղասպանությունը, եւ ամբողջ ժողովրդի դահիճների ժառանգները ստանան այս կամ այն կարգի հովանավորություն:

Քանի դեռ հայերի ցեղասպանությունը չի ընդունվել որոշ պետությունների կողմից եւ նրա հետեւանքները չեն վերացել, նրանց պետք է դիտել որպես ոճրագործության մասնակցի կամ գործակցի:

Ակնհայտ է, որ Թուրքիան Լեռնային Ղարաբաղի հայ-ադրբեջանական կոնֆլիկտում պետք է հրաժարվի միակողմանի շահագրգիռ դիրքորոշումից: Դա հատկապես ակնհայտ է, երբ Թուրքիան Լեռնային Ղարաբաղի հայ ազգաբնակչության նկատմամբ գրավում է տրամաբանորեն միանգամայն հակառակ դիրք, քան Քաշմիրի ինքնորոշման հարցում, չխոսելով արդեն Կիպրոսի նկատմամբ ունեցած նրա դիրքորոշումից:

Եվրամիությունում իր դիրքն ապահովելու համար Թուրքիան պետք է հավատացի, որ հարգում է՝ մարդու իրավունքները, օրինակ՝ սեփականության իրավունքը: Նա պետք է պատրաստակամություն ցուցաբերի նյութական փոխհատուցում տալու ցեղասպանության զոհերին: Նաեւ ակնկալում ենք, որ Թուրքիան իր սեփական ցանկությամբ հանդես կգա հայ ժողովրդին բարոյական փոխհատուցում տրամադրելու պատրաստակամությամբ:

Հայերի նկատմամբ նախկին թուրքական քաղաքականությունը չվերսկսելու երաշխիք կարող է ծառայել նաեւ այն, որ Թուրքիան հրաժարվի Ադրբեջանի հետ ռազմաքաղաքական դաշինքի մեջ մտնելուց, եւ Հայաստանը շրջափակման ենթարկելու գաղափարներից:

Մենք ակնկալում ենք, որ Թուրքիան այս անգամ ծեռք կմեկնի Հայաստանին, եւ այն այս անգամ չի լինի ներկված հայ ժողովրդի նախնիների արյան հետքերով:

Ցեղասպանության հետեւանքների վերացումը որպես համահայկական խնդիր

Միջազգային հանրության կողմից հայերի ցեղասպանության ընդունումը եւ դրա հետեւանքների վերացումը յուրաքանչյուր հայի խնդիրն է, անկախ նրանից, թե որտեղ է նա ապրում՝ Հայաստանի Հանրապետությունում թե արտերկրում: Արանում շահագրգռված են ոչ միայն նրանք ում նախնիները դարձել են կոտորածի զոհ, այլ նաեւ հայ ժողովրդի բռնագաղթած այն զանգվածը, որին ճակատագիրն օգնեց զերծ մնալ թուրքական յաթաղանի հարվածներից:

Հայերի ցեղասպանությունն իր կործանարար ազդեցությունն է ունեցել հայ ժողովրդի պատմական ճակատագրի ընթացքի վրա: Այդ պատճառով բարիդրացիական հարաբերություններ հաստատելու համար Հայաստանի եւ Թուրքիայի միջեւ, եղած թշնամությունը վերացնելու հարցում շահագրգռված է ողջ աշխարհի հայությունը:

Անշուշտ խնդիրը բարդ է: Թուրքիայի կառավարությունն իրականացնում է ահռելի քաղաքական եւ դիվանագիտական աշխատանք հայ ժողովրդի ցեղասպանության ճանաչումից խուսափելու համար: Թուրքիան ծախսում է ահռելի գումարներ քարոզչական մեխանիզմների, ԱՄՆ-ում եւ այլ երկրներում լոբբիի ստեղծման, Հայկական հարցի հետազոտման ծախված հեղինակներին գնելու նպատակով: Սակայն մենք չենք օգտագործում մեր ծեռքի տակ եղած ողջ հնարավորությունները, որոնց կարելի է հասնել միավորելով մեր բոլորի ուժն ու կարողությունը: Հայկական հարցի կարգավորման նպատակով ուժերի համախմբումն ու միավորումը համաշխարհային հայերի միության ստեղծման հիմնախնդիրներից մեկն է: Այն կարող է դառնալ հիմք, որը կկարողանա ամբողջապես եւ դրականորեն արտահայտել հայ ժողովրդի համար կարեւորագույն նշանակություն ունեցող հարցերը: Այս կազմակերպության հովանու ներքո հնարավոր կլինի միավորել Հայկական հարցի լուծման գոյություն ունեցող հետազոտական կենտրոններն ու մշակել միասնական մոտեցումներ՝ նկատի ունենալով դրանց ողջ ուղղությունները՝ միջազգային-իրավական, քաղաքական, դիվանագիտական, եւ այլն:

Ճանաչման նոր փուլ

Ցեղասպանության ճանաչումն հասել է իր զարգացման կիզակետին: Այս մասին պաշտոնապես հայտարարություններ են եղել Հունաստանի, Լիբանանի, Ուրուգվայի, Կիպրոսի, Արգենտինայի, Ռուսաստանի Դաշնության, Ֆրանսիայի պառլամենտներում, Բելգիայի եւ Կանադայի սենատներում: Եվրոպառլամենտն 1987 թ. բանաձեւ ընդունեց Հայկական հարցի քաղաքական լուծման վերաբերյալ, որտեղ նշված էր, որ Օսմանյան կայսրության տարածքում կատարված դեպքերը ցեղասպանություն են: Վերջին 10 տարիների ընթացքում հայերի ցեղասպանությունը ճանաչելու կոչով հանդես են եկել ԱՄՆ նախագահներ Ջ. Քարտերը, Ռ. Ռեյգանը, եւ այլն: Բ. Քլինթոնը, Ջ. Բուշ ավագը, Ջ. Բուշ կրտսերը նախքան նախագահ ընտրվելը ուղղակիորեն խոսում էին հայերի ցեղասպանության մասին, իսկ ընտրվելուց հետո թուրքական կառավարության գործունեության մասին սկսեցին արտահայտվել ավելի զուսպ՝ չընութագրելով այդ գործունեությունը որպես ցեղասպանություն:

Ապրիլի սկզբին ԱՄՆ Կոնգրեսի 168 անդամներ նամակով դիմեցին նախագահ Ջ. Բուշին՝ նախընտրական խոստումները կատարելու խնդրանքով ու ապրիլի 24-ին ընդունել թուրքական կառավարության կազմակերպած զանգվածային կոտորածը որպես հայ ժողովրդի ցեղասպանության փաստ:

Պետդեպարտամենտին, Ազգային անվտանգության խորհրդին, Պենտագոնին մինչեւ օրս հաջողվել է կասեցնել Կոնգրեսի կողմից վճռի ընդունումը, որը կդատապարտի հայերի ցեղասպանությունը: Չնայած որ նմանօրինակ վճիռներ արդեն ընդունվել են ԱՄՆ 27 նահանգների օրենսդրական մարմինների կողմից:

Հայերի ցեղասպանությունը դատապարտող ելույթներ ունեցել են նաեւ մի շարք պետական գործիչներ՝ Ռուսաստանի նախագահներ Բ. Ելցինն ու Վ. Պուտինը, Ռուսաստանի վարչապետ Մ. Կասյանովը, Լեհաստանի նախագահ Ա. Կվասնեւսկին, ՆԱՏՕ-ի պառլամենտական ասամբլեայի նախագահ Ռ. Էստեյլան եւ այլք: Հայերի ցեղասպանությունը դատապարտել է նաեւ կաթոլիկ եկեղեցու առաջնորդ, Հռոմի Պապ Հովհաննես Պողոս II-ը:

Այս կապակցությամբ պետք է նշել նաեւ Նյու Յորքի Արդարության միջազգային կենտրոնի իրավախորհրդատուների որոշումն այն մասին, որ եթե վերլուծենք այս իրադարձությունները ու դեպքերը, ապա կտեսնենք, որ դրանք ներառում են ցեղասպանության բոլոր հանցանշանները՝ հաստատված Կոնվենցիայով: Այս եզրակացությունն ընդունվել է թուրք-հայկական հաշտեցման հանձնաժողովի կողմից, որտեղ ներառված էին նաեւ նշանավոր քաղաքական գործիչներ հենց Թուրքիայից:

Այս գործընթացի զարգացումը ցույց է տալիս, որ միջազգային հանրության կողմից հայերի ցեղասպանության ճանաչումն անխուսափելի է: Սակայն այս հարցին վերջնական լուծում կարող է տալ միայն Թուրքիայի դիրքորոշումը, նրա պատրաստակամությունը՝ լուծելու այս խնդիրը պետական մակարդակով՝ միջազգային իրավունքի հիմունքներով:

Սույն հոդվածը լույս է տեսել «Իզվեստիայի» երեկվա համարում:

Հայտարարություն

ՀՀ առողջապահության նախարարությունը եւ Հայաստանի սոցիալական բարեփոխումների ծրագիրը հայտարարում են
Ընտանեկան բժշկության պաշտոնական խորհրդանիշը մշակելու մրցույթ

Մրցույթի ընթացքում լավագույնը ճանաչված խորհրդանիշի հեղինակը կարժանանա դրամական մրցանակի:

Մրցույթին մասնակցել ցանկացողներին խնդրում ենք մասնակցության հայտը ներկայացնել ՀՍԲԾ գրասենյակ՝ փակ կնքված ծրարի մեջ, նշելով դրամական մրցանակի ակնկալվող գումարը մինչեւ սույն թվականի ապրիլի 25-ի ժամը 14:00: Առաջարկների ներկայացման վերջնական ժամկետն է մայիսի 2-ի ժամը 14:00: Առաջարկները պետք է ներկայացվեն Անահիտ Պապոյանին փակ կնքված ծրարով:

Հայաստանի սոցիալական բարեփոխումների ծրագիր
Հայաստանի Հանրապետություն, Երեւան, Սունդուկյան 14
Հեռ.՝ (374 1) 27-31-75

Ընտանեկան բժշկության խորհրդանշանի մրցույթի կանոնակարգ

Մրցույթի կազմակերպման եւ արդյունքների ամփոփման համար ստեղծված է մրցութային հանձնաժողով:

Մրցույթին կարող են մասնակցել բոլոր ցանկացողները: Խրախուսվում է ցանկացած ստեղծագործական մոտեցում (համակարգչային դիզայն, գեղարվեստական գրաֆիկա, կոլաժ, լուսանկար եւ այլն):

Աշխատանքներում պետք է արտացոլված լինի բժշկի կողմից ընտանիքին մատուցվող բուժսպասարկման գաղափարը:

Ներկայացվող գործերը պետք է լինեն ցուցադրելի տեսքով եւ չափով: Լրացուցիչ կարող է ներկայացվել մեկնաբանված բացատրությունը:

Մրցանակը շահած խորհրդանշանի հեղինակին մրցույթի կազմակերպիչները կարող են ներկայացնել առաջարկություններ՝ որոշակի փոփոխություններ կատարելու վերաբերյալ:

Բոլոր առաջարկները ստանալուց հետո դրանք կներկայացվեն հանձնաժողովի քննարկմանը:

Հայտարարություն

Երեւանի քաղաքապետարանի տեսական սեփականություն հանդիսացող հողամասերի վարձակալության եւ օտարման մրցութային ու աճուրդային հանձնաժողովը հայտարարում է մրցույթ եւ աճուրդ ներքոհիշյալ քաղաքաշինական հողերի վարձակալման եւ օտարման համար հետեւյալ նպատակներով

Աճուրդով օտարվող հողամասերի ցանկ

N	Հողամասի հասցեն (գտնվելու վայրը)	Ծածկագիրը Մակերեսը՝ ք/մ Մեկնարկային գինը՝ հազ. դրամ	Նպատակը
1.	Աջափնյակ Միսակյան փողոցին հարող տարածք	Ա 03/01 1150 (600+550) 600 ք/մ-879.0 500 ք/մ-806.0	Բնակելի տների շինարարության համար
2.	Աջափնյակ Լուկաշինի 3-րդ փողոցին հարող տարածք	Ա 02/76 17600.0 (22x800) 800 ք/մ-138.0	Անհատական բնակելի տների կառուցման համար
3.	Աջափնյակ Շիրակի փողոցին հարող Գ-1 թաղամաս	Ա 02/112 12.6 հա 52164.0	Անհատական բնակելի տների եւ հասարակական սպասարկման կառույցների շինարարության համար
4.	Աջափնյակ Շիրակի փողոցին հարող Գ-1 թաղամաս	Ա 02/113 4.587 հա (37x840+22x525+2x800+2x500+640) 840 ք/մ-348.0 800 ք/մ-332.0 640 ք/մ-265.0 525 ք/մ-218.0 500 ք/մ-207.0	Անհատական բնակելի տների շինարարության համար
5.	Դավիթաշեն Սասնա Ծռեր փողոցի h 34ա շենքի դիմաց	Ա 03/22 100 70.0	Առեւտրի եւ սպասարկման սրահի շինարարության համար
6.	Կենտրոն Բաղրամյան պողոտա, Դեմիրճյան եւ Պռոշյան փող. միջեւ, «Կոզեռն» թաղամասում	Ա 03/24 500.0 ք/մ 1982.0	Բնակելի տան շինարարության համար
7.	Էրեբունի Արցախի փող. հարող տարածք	Ա 03/23 1600.0 ք/մ (2x800.0 ք/մ) 800 ք/մ-1407.0	Բնակելի տան շինարարության համար
8.	Արցախի եւ Ռոստովյան փողոցների հատման մասում	Ա 03-36 1090 ք/մ 1916.0	Առեւտրի եւ սպասարկման սրահի շինարարության համար
9.	Արաբկիր Գյուլբենկյան փող. h. 80 շենքին հարող տարածք	Ա 03/09 360 ք/մ 1055.0	Բնակելի տան շինարարության համար
10.	Շենգավիթ Բագրատունյաց փողոց, Երեւանյան լճին հարող տարածք	Ա 02-322 30.0 88.0	Առեւտրի սրահի շինարարության համար
11.	Վ. Շենգավիթ 2-րդ փողոցի h. 1 շենքին հարող տարածք	Ա 03-04 136.0 398.0	Հասարակական բաղնիքի շինարարության համար
12.	Մալաթիա-Սեբաստիա Իսակովի պողոտա, միկրոշրջանի դպրոցին հարող տարածք	Ա 03-15 198.0 342.0	Առեւտրի սրահի շինարարության համար
13.	Նոր Նորք Մոլդովական փողոցի h. 56 շենքի դիմաց	Ա 03-29 986.0 1445	Գրասենյակի շինարարության համար
14.	Մյասնիկյան պող. հարող տարածք	Ա 02-251 720.0 2110.0	Մարզաառողջարանային համալիրի շինարարության համար
15.	Դեպի Ջրվեժ տանող ճանապարհին հարող տարածք	Ա 02-272 1370.0 946.0	Արտադրամասի շինարարության համար
16.	Դավիթաշեն Դավիթաշեն 3-րդ թաղամաս	Ա 03/14 7200.0 (18x400.0) 400 ք/մ-276.0	Բնակելի տների շինարարության համար
17.	Կենտրոն «Կասկադ» համալիրի ձախակողմյան մասում	Ա 02-302 4000 15856.0	Մարզաառողջարարական համալիրի շինարարության համար
18.	Աջափնյակ Շիրակի փող. ձախակողմյան մասում Գ-1 թաղ-ից դեպի Սիլիկյան թաղ. տանող հատվածում	Ա 03-25 1.5 հա 10350.0	Արտադրամասերի շինարարության համար
19.	Նուբարաշեն Նուբարաշենի h. 11 փող. հարող տարածք	Ա 03-28 800 552.0	Բնակելի տան շինարարության համար

Մրցույթով վարձակալության տրվող հողամասերի ցանկ

N	Հողամասի հասցեն (գտնվելու վայրը)	Ծածկագիրը Մակերեսը՝ ք/մ Տարեկան վարձավճարի չափը՝ հազ. դրամ	Նպատակը
1.	Դավիթաշեն Դավիթաշեն 3-րդ թաղամաս, Սասնա Ծռեր փողոցի h. 12 շենքի դիմաց	Ա 02-296 120 13.0	Առեւտրի սրահի շինարարության համար
2.	Ավան Աճառյան փողոցին հարող տարածք	Ա 03-32 240 106.0	Առեւտրի սրահի շինարարության համար
3.	Աճառյան փողոցին հարող տարածք	Ա 03-33 240 106.0	Առեւտրի սրահի շինարարության համար
4.	Ավան Խուդյակով փողոցին հարող տարածք	Ա 02-206 30 3.2	Ավտոտեխսպասարկման կետի շինարարության համար
5.	Քանաքեռ-Զեյթուն Ռուբինյանց փողոցին հարող տարածք	Ա 02-321 500 220.0	Առեւտրի եւ սպասարկման ոլորտի օբյեկտի շինարարության համար
6.	Նոր Նորք Բակունցի փողոցի եւ Բակունցի 1-ին նրբ. հատման մասում	Ա 03-30 100 44.0	Դեղատան շինարարության համար
7.	Կենտրոն Գերագույն դատարանին հարող տարածք ([illegible] մոտ)	Ա 02-314 120.0 (3x40) 40 ք/մ-31.0	Ավտոտեխսպասարկման կայանների շինարարության համար
8.	Նոր Նորք Կարախանյան փող. վրա «Ունիվերսամին» հարող տարածք	Ա 03-41 50 6.0	Հասարակական սպասարկման նշանակության օբյեկտի շինարարության համար
9.	Մալաթիա-Սեբաստիա Սվաճյան փող. հարող տարածք	Ա 03-43 500 222.0	Առեւտրի սրահ, ցուցասրահ եւ գրասենյակ կառուցելու համար
10.	Սեբաստիա փող. հարող տարածք	Ա 03-32 1.0 հա 1900.0	Հանգստի գոտու կազմակերպման համար

Աճուրդին եւ մրցույթին մասնակցելու իրավունք ունեն՝

ՀՀ քաղաքացիները ու իրավաբանական անձինք եւ ՀՀ օրենսդրությամբ սահմանված հողի սեփականության իրավունքի այլ սուբյեկտներ ու հողօգտագործողներ:

Աճուրդի եւ մրցույթի պայմանների մանրամասներին ծանոթանալու ու հայտ ներկայացնելու համար դիմել Երեւանի քաղաքապետարանի աշխատակազմի ֆինանսական եւ սոցիալ-տնտեսական վարչություն (սենյակ 309, հեռ.՝ 54-18-62):

Աճուրդը եւ մրցույթը կայանալու են 2003 թ. մայիսի 30-ին, ժամը 16:00-ին, Երեւանի քաղաքապետարանի նիստերի դահլիճում (Գ. Լուսավորչի 13), բացի Ա 02-113 ծածկագրի հողամասից, որի աճուրդային վաճառքը կկայանա 2003 թ. հունիսի 6-ին, ժամը 16:00-ին, նույն տեղում:

Հայտերի ընդունումը դադարեցվում է նշված ժամկետից երեք օր առաջ:

ԱՃՈՒՐԴԱՅԻՆ ԵՎ ՄՐՑՈՒԹԱՅԻՆ ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎ

ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

Մրցութային կարգով աշխատանքի են հրավիրում 18-25 տարեկան բարետես աղջիկների եւ տղաների՝ նորաբաց խաղասրահը որպես դիլեր աշխատելու համար:

Աշխատանքային փորձը պարտադիր չէ: Ընտրված աշխատակիցների համար նախատեսվում է մասնագիտական վերապատրաստում:

Խնդրում ենք դիմումները ներկայացնել մինչեւ ս. թ. ապրիլի 25-ը:

Դիմումները ներկայացնել Փափազյան 21 հասցեում գտնվող «Հայր եւ որդի Երիցյաններ» ընկերություն (բիլիարդ բարի մուտքից):

ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

Պահանջվում են 18-25 տարեկան բարետես արտաքինով վաճառողուհիներ, աշխատանքային փորձը պարտադիր է:

Պահանջվում են նաեւ հաց եւ խմորեղեն արտադրող բարձրակարգ մասնագետներ:

Դիմել ժամը 12-16-ը հետեւյալ հասցեով՝ Փափազյան 21, «Հայր եւ որդի Երիցյաններ» ընկերություն:

ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

Հայաստանի Հանրապետության տրանսպորտի եւ կապի նախարարությունը (այսուհետ՝ նախարարություն) հայտարարում է մրցույթ՝ նախարարության աշխատակազմում քաղաքացիական ծառայության թափուր պաշտոն զբաղեցնելու համար:

Հայաստանի Հանրապետության տրանսպորտային տեսչության Լոռու, Շիրակի եւ Տավուշի միջմարզային հսկողության բաժնի գլխավոր մասնագետ՝ կոդ (26-3.1-6):

Շիրակի մարզում իրականացվում է տրանսպորտի բնագավառին վերաբերող իրավական ակտերի, ներմարզային, ներքաղաքային երթուղիների՝ մրցույթով շահած կազմակերպությունների կողմից ուղեւորափոխադրումներին ներկայացվող պահանջների կատարման նկատմամբ հսկողություն եւ դրանց հետ կապված հարակից այլ աշխատանքներ:

Մրցույթը կանցկացվի 05.06.2003 թ., ժամը 10:00, նախարարության շենքում ք. Երեւան, Նալբանդյան 28:

Նշված թափուր պաշտոնը զբաղեցնելու համար պահանջվում է՝

- բարձրագույն կրթություն, վերջին երկու տարվա ընթացքում քաղաքական կամ հայեցողական պաշտոններում առնվազն մեկ տարվա աշխատանքային ստաժ, կամ առնվազն երեք տարվա մասնագիտական աշխատանքային ստաժ, կամ տեսական կառավարման ոլորտի առնվազն մեկ տարվա աշխատանքային ստաժ,
- տվյալ թափուր պաշտոնի լիազորությունների հետ կապված իրավական ակտերի անհրաժեշտ իմացություն, տարբեր իրավիճակներում կողմնորոշվելու ունակություն, անհրաժեշտ տեղեկատվության տիրապետում, համակարգչով եւ ժամանակակից այլ տեխնիկական միջոցներով աշխատելու ունակություն:

Դիմող ՀՀ քաղաքացիները պետք է ներկայացնեն հետեւյալ փաստաթղթերը՝

- դիմում մրցութային հանձնաժողովի անունով (ձեւը լրացվում է փաստաթղթերը ներկայացնելիս),
- տվյալ պաշտոնը զբաղեցնելու համար մասնագիտական գիտելիքների եւ աշխատանքային ունակությունների տիրապետման տեսանկյունից ներկայացվող պահանջների բավարարումը հավաստող փաստաթղթերի՝ դիպլոմ(ներ)ի, վկայական(ներ)ի, աշխատանքային գրքույկի պատճենները՝ բնօրինակների հետ,
- արական սեռի անձինք՝ նաեւ զինգրքույկ կամ դրան փոխարինող ժամանակավոր եւ զորակոչային տեղամասին կցագրման վկայականի պատճենը՝ բնօրինակի հետ, երկու գունավոր լուսանկար՝ 3x4 սմ չափսի,
- անձնագրի պատճենը:

Դիմումների ընդունման վերջին ժամկետն է՝ 16.05.2003 թ., ժամը 13:00:

Մրցույթին մասնակցելու համար փաստաթղթերը ներկայացնել անձամբ՝ անձնագրով կամ անձը հաստատող փաստաթղթով:

Փաստաթղթերն ընդունվում են ամեն օր, ժամը 9:00-ից մինչեւ 13:00, բացի շաբաթ եւ կիրակի օրերից:

Մրցույթին մասնակցել ցանկացող ՀՀ քաղաքացիները լրացուցիչ տեղեկություններ ստանալու, ինչպես նաեւ հարցաշարերին ծանոթանալու համար կարող են դիմել նախարարության աշխատակազմի անձնակազմի կառավարման բաժին (Երեւան, Նալբանդյան 28, հեռ.՝ 52-88-75):

ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ԱՇԽԱՏԱԿԱԶՄԻ ՂԵԿԱՎԱՐ
Վ. ՄԱՐՈՒԹՅԱՆ

ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

Հայաստանի Վաստակավոր հայրենակցական միությունը ս. թ. ապրիլի 26-ին, ժամը 12-ին Թեքեյան մշակութային կենտրոնում հրավիրում է միության անդամների ժողով: Օրակարգում՝ միության հերթական՝ 5-րդ համագումարի նախապատրաստության հարցը:

ՎԱՍՏԱԿԱՎՈՐ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹՅԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹՅՈՒՆ

VIENNENT DE PARAITRE

Լույս է տեսել

ԹԱԳՎՈՐՅԱՆ
ԵՐԿԼԵԶՈՒ ԲԱՌԱՐԱՆՆԵՐԸ

Հայաստանի համար բացառիկ գին

Prix exceptionnel pour l'Armenie

Grand dictionnaire Armenian - Francais
Grand dictionnaire Francais - Armenian

Յուրաքանչյուր հատորը՝ $28:

Երկու հատորները $50՝ ներառյալ առաքման ծախսը:

Առաքումը կկատարվի արագացված փոստով

Վճարումը՝ կանխիկ
Mandat - poste international-ով
կամ ACBA Bank-ի միջոցով:

Հեղինակի հասցեն՝
Takvor TAKVORIAN 52,av Jean Jaures, 05000 Gap (France)
Tel.:/Fax.: 003304 92 51 07 56. E-mail: takvor.takvorian @wanadoo.fr

«Գինդ» տպագրատուն, Երեւան, Բագրատունյաց 70ա Գրանցման թիվ 65. Պատվեր 69150. Տպաքանակը՝ 5000 Ստորագրված է տպագրության՝ 23. 4. 2003 Գինը՝ 100 դրամ